

Προς την καινούργια Αγία και Μεγάλη Σύνοδο

1. Η καθολικότητα της τοπικής κοινότητας και η καθολικότητα της Εκκλησίας στην οικουμένη

Η Εκκλησία εμφανίζεται στα μυστήρια.¹ Σε τίποτε άλλο η Εκκλησία δεν εμφανίζεται σαφέστερα, όσο στα μυστήρια. Το μυστήριο, δε, υπέρ όλων των μυστηρίων, είναι η Ευχαριστία. Γι' αυτό αναμφίβολα μπορεί να λεχθεί πως η Εκκλησία εμφανίζεται στην Ευχαριστία. Η ευχαριστιακή εμφάνιση της Εκκλησίας είναι ολόκληρη, πλήρης, καθολική, από εκεί προέρχεται στο Σύμβολο της πίστεως να λέμε, ότι η Εκκλησία είναι καθολική και εμείς πιστεύουμε στην καθολικότητά της.

Σε αυτήν την Σύνοδο, στην οποία είναι μαζεμένος ο λαός του Θεού (οι πιστοί), στέκεται ένας Επίσκοπος συν τους πρεσβυτέρους και τους διακόνους. Και αυτό είναι Εκκλησία. Μια τέτοια δομή απαριζόμενη από τον Επίσκοπο, πρεσβυτέρους, διακόνους και τον λαό του Θεού, ονομάζεται τοπική Εκκλησία και αυτή είναι ολόκληρη, πλήρης Εκκλησία. Στην δομή και στα χαρίσματα δεν υπάρχει κάτι που της λείπει, επειδή με τέτοια δομή, αυτή δείχνεται ως σώμα Χριστού, το κεφάλι της οποίας είναι ο ίδιος ο Χριστός.

Ο όρος «καθολική» έχει Αριστοτέλεια προέλευση.² Δεν εφευρέθηκε από τους χριστιανούς. Αλλά, αυτός σημαίνει ολότητα, πληρότητα. Η Εκκλησία είναι οργανική μονάδα, ένας οργανισμός, μια πληρότητα η οποία έχει τα πάντα, και η πληρότητα αυτή είναι παρούσα σε όλα τα μέλη της. «Ἦτις ἐστὶν τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσιν πληρουμένου.»³ Συνεπώς, η Εκκλησία έχει ολόκληρο τον Χριστό με όλα τα σωτηριακά και θεοποιητικά δώρα, και κάθε τοπική κοινότητα, ακόμη και κάθε ένας πιστός τα έχουν πλήρως, αλλά μόνο αν μένουν στην πληρότητα του σώματος.⁴

Η Εκκλησία είναι καθολική σε σχέση με την ολότητα της πίστεως και της σωτηρίας που προέρχονται από την πίστη. Η Εκκλησία είναι ολόκληρη και σε

¹ «Σημαίνεται δὲ ἡ Ἐκκλησία ἐν τοῖς μυστηρίοις οὐχ ὡς ἐν συμβόλοις, ἀλλ' ὡς ἐν καρδία μέλη καὶ ὡς ἐν ῥίζῃ τοῦ φυτοῦ κλάδοι, καὶ καθάπερ ἔφη ὁ Κύριος, ὡς ἐν ἀμπέλῳ κλήματα. Οὐ γὰρ ὀνόματος ἐνταῦθα κοινωνία μόνον, ἢ ἀναλογίας ὁμοιότητος, ἀλλὰ πράγματος ταυτότης.» Νικολάου Καβάσιλα, Ερμηνεία τῆς Θείας Λειτουργίας, PG 150, 452CD.

² Ἀριστοτέλους, Ρητορική 1,2,15; Περί Ἑρμηνείας, 7,1; Μετὰ τὰ φυσικά, 2,6,7; Ἠθικά Νικομάχεια, 2,7,1.

³ Εφεσ. 1,23.

⁴ Станилоје Димитрије, Православна догматика II, Београд 1993, σ. 193.

σχέση με τις αιρέσεις και τα σχίσματα, τα οποία είναι αντίθετά της. Ολόκληρη είναι και από την άποψη της αποστασίας μερικών μελών της. Αν ένα μέρος αποστατεί από την Εκκλησία, αυτό δεν μειώνει την ολότητά (καθολικότητα) της.

Λέει ο Χριστός: «οὐ γάρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἕμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν.»⁵ Στην ουσία, αυτό είναι Ευχαριστία. Γύρο στον Χριστό, ο οποίος είναι εικονιζόμενος στον Επίσκοπο, μαζεύεται το πλήθος του λαού, μαζί με τους πρεσβύτερους και διακόνους. Μια τέτοια κοινότητα είναι τοπική, μαζεύεται επί το αυτό και εννοείται πως δεν είναι οικουμενική, αλλά αυτό δεν την αποτρέπει να είναι καθολική, ολόκληρη ή, όπως την ονομάζουμε στις σλαβικές γλώσσες, «σόμπορνα».

Η καθολικότητα της Εκκλησίας βασίζεται στην σύνδεσή της με το σώμα του Χριστού. Η Εκκλησία είναι σώμα του Χριστού στο οποίο τα μέλη είναι συνδεδεμένα με τέλειους δεσμούς.⁶ Αυτή είναι καθολική (ολόκληρη) επειδή είναι μια, αλλά η τήρηση της ενότητας ζητάει άσκηση και κόπο για να ξεπεράσει τους πειρασμούς που εμφανίζονται στην ιστορία. Στον Χριστό οι πιστοί όλων των εποχών και γενεών ενώνονται και συνδέονται, συναντώντας ο έναν τον άλλον, όπως λέει ο Φλωρόφσκυ, ως μυστικός συνδεδεμένοι σύγχρονοι.⁷

Ο σύνδεσμος της τελειότητας, που απαρτίζει το σώμα, είναι η αγάπη.⁸ «Αγάπην ζητεῖ παρ' ἡμῶν ὁ Παῦλος οὐ τὴν τυχοῦσαν, ἀλλὰ τὴν συγκολλῶσαν ἡμᾶς καὶ ἀδιασπᾶστος ἔχειν πρὸς ἀλλήλους ποιοῦσαν, καὶ τοσαύτην ἔνωσιν καὶ οὕτως ἀκριβῆ παρεχομένην ὡσανεὶ μέλη πρὸς μέλη...»⁹ Η αληθινή χριστιανική αγάπη βλέπει τον Χριστό σε κάθε έναν από τους αδελφούς μας.¹⁰ Τέτοια αγάπη είναι δυνατή μόνο στην καθολική ευρεία και μεταμόρφωση. Μέσω της εντολής της αγάπης κάθε ένας χριστιανός έχει την εντολή να είναι καθολικός. Γι' αυτό το μέτρο της πνευματικής ωριμότητας στην αγάπη, στην ουσία είναι το μέτρο της δικής του καθολικότητας.

Όσο περισσότερο οι χριστιανοί αρνούνται τον εγωισμό τους, τόσο περισσότερο προσαρμόζονται στην ζωή ως καθολικά όντα. Η φιλαυτία είναι εμπόδιο για την καθολικότητα και είναι σαν ένας τείχος που υψώνεται ανάμεσα σε εμάς και τους άλλους. Αυτός ο τείχος μας αποτρέπει να συνδεθούμε σε ένα, να γίνουμε ολόκληροι. Καθολικός ή ολόκληρος, είναι μόνο εκείνος ο οποίος έχει καταστρέψει όλα τα τείχη που μας διαχωρίζουν από τους άλλους και μας

⁵ Ματθ. 18,20.

⁶ Εφεσ. 4,16; Κολος. 1,18.

⁷ Γεοργιје Φλωροβски, „Откровение, философия и богословие“, στο βιβλίο: Творение и изкупление, София 2008, σ. 39.

⁸ Κολος. 3,14.

⁹ Ιωάννου του Χρυσοστόμου, Όμιλία ΙΑ', PG 62,79. «Τοῦτο γάρ ἐστι φιλία, μηκέτι εἶναι τὸν φιλοῦντα καὶ τὸν φιλούμενον δύο διηρημένους, ἀλλ' ἕνα τινὰ ἄνθρωπον.» λέει αλλοῦ (Όμιλία ΛΓ', 3, PG 61,280) ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος.

¹⁰ Γεοργιје Φλωροβски, Κατοличност (саборност) Цркве, στη συλλογή: Саборност Цркве, књига 1, Београд 1986, σ. 62.

κρατάνε απομονωμένους από την κοινωνία στο σώμα του Χριστού. Γι' αυτό είναι απαραίτητο να υπερβεί την φιλαυτία αυτή και να μεταμορφωθεί σε αυτοπροσφορά προς τους άλλους.

Η μεταμόρφωση της αυτοφιλίας βέβαια είναι δύσκολη και κοπιώδης άσκηση, αλλά αυτός είναι ο πιο σίγουρος τρόπος ο οποίος μορφώνει το πρόσωπο ως καθολικό. Είναι σαν την ανέγερση πύργου από πέτρες οι οποίες είναι απαραίτητο να κατεργαστούν πρώτα για να προσαρμοστούν στις υπόλοιπες πέτρες, ώστε να μπορούν να χτιστούν στον πύργο, όπως το περιγράφει παραστατικά ο Ερμάς. Οι πιστοί είναι ζωντανές πέτρες με τις οποίες χτίζεται ο πύργος, που είναι η Εκκλησία. Οι άκρες των κατεργασμένων πετρών τόσο καλά συνδέονται με τις άκρες των άλλων πετρών, οι οποίες επίσης πρέπει να είναι κατεργασμένες, έτσι ώστε δεν φαίνονται στον πύργο, αλλά ο πύργος φαίνεται σαν να είναι κτισμένος από μία πέτρα. Αυτό στον Ερμά είναι σύμβολο ενότητας και ολότητας.¹¹ Υπάρχουν και άλλες πέτρες, λαμπρές, στρόγγυλες, αλλά για την ανέγερση του πύργου αυτές είναι άχρηστες και πρέπει να βάζονται δίπλα στον τοίχο.¹² Στον αρχαίο συμβολισμό, «στρογγυλότητα» σήμαινε απομόνωση και αυτάρκεια, και αυτό εμποδίζει την ενσωμάτωσή μας στην Εκκλησία.

Η άσκηση της αυταπάραυσης ευρύνει το πρόσωπο, και έτσι αυτό γίνεται κοινωνία, σύνοδος. Στην ουσία, όταν ο εγωισμός του ανθρώπου έχει μεταμορφωθεί, τότε το εγώ του ανθρώπου γίνεται πλήθος. Σε αυτό είναι η ομοιότητα με την Θεία Τριάδα, λέει ο Φλωρόφσκυ.¹³ Τέτοια καθολικότητα της Εκκλησίας είναι εικόνα της Θείας τελειότητας. Γι' αυτό η Εκκλησία δεν μπορεί να συγκρίνεται με τίποτε στον κτιστό κόσμο. Γι' αυτό δεν μπορεί να καθοριστεί, αλλά, όπως το είπαμε στην αρχή, αυτή εμφανίζεται στα μυστήρια.

Η καθολικότητα της Εκκλησίας δεν είναι απλά ένα περιληπτικό ουσιαστικό, ούτε δηλώνει μόνο την ποιότητα της διανομής της στην οικουμένη. Το ότι διανέμεται σε ολόκληρη την οικουμένη, δηλαδή είναι οικουμενική, αυτό είναι μόνο ένα εξωτερικό στοιχείο, ένα στοιχείο που δεν είναι απαραίτητο.¹⁴ Η καθολική δεν ταυτίζεται με παγκόσμια ή οικουμενική. Η παγκόσμια αποδοχή ποτέ δεν μπορεί να είναι κριτήριο για την ολότητά της, ούτε κριτήριο για την αλήθεια, η οποία είναι συστατικό μέρος της φύσης της Εκκλησίας. Έχει συμβεί στην ιστορία, και συμβαίνει και στο παρόν, η μαρτυρία της μειονότητας να είναι το μέτρο της αλήθειας. Μπορεί να συμβεί η καθολική Εκκλησία να μειώνεται σε μικρό ποίμνιο. Μπορεί να υπάρχουν περισσότεροι ετερόδοξοι παρά ορθόδοξοι.

¹¹ Ποιμήν του Αγ. Ερμά, Γ', TLG 1419-001, Hermas Scr. Eccl.: Pastor, Chaper 86, section 7, line 5.

¹² Αυτόθι.

¹³ Γεοργίγε Φλωροφσκι, Κατοличност (саборност) Цркве, στην συλλογή: Саборност Цркве, βιβλίο 1, Βεοград 1986, σ. 63.

¹⁴ «Η Εκκλησία ήταν καθολική ακόμη και όταν οι χριστιανικές κοινότητες ήταν απομονωμένα νησιά στην θάλασσα της απιστίας και παγανισμού. Και η Εκκλησία θα μείνει καθολική μέχρι το τέλος του καιρού όταν θα είναι φανερό το μυστικό της αποστασίας» Γεοργίγε Φλωροφσκι, Κατοличност (саборност) Цркве, στην συλλογή: Саборност Цркве, βιβλίο 1, Βεοград 1986, σ. 59.

Αυτό έχει συμβεί πολλές φορές στην ιστορία, σημειώνει ο Φλωρόφσκυ, και μπορεί να επαναλαμβάνεται ακόμη πολλές φορές.¹⁵

Ο οικουμενικός χαρακτήρας της Εκκλησίας δεν είναι κάτι εξωτερικό, ποσοτικό, χορικό, ούτε είναι κάποια γεωγραφική ποιότητα και καθόλου δεν εξαρτάται από την συνολική διασπορά των πιστών. Η ορατή ενότητα της Εκκλησίας απλά είναι αποτέλεσμα, όχι βάση για την καθολικότητα της Εκκλησίας. Η γεωγραφική «παγκοσμίωση» είναι παραγωγική και όχι ουσιώδης αναγκαιότητα. «Η καθολικότητα της Εκκλησίας δεν αποδυναμώνεται στα πρώτα χρόνια του χριστιανισμού, όταν οι κοινωνίες των πιστών είναι διάσπαρτες σαν μικρά νησιά, χαμένα στον τεράστιο κόσμο της απιστίας και αντίθεσης. Με τον ίδιο τρόπο, αυτή δεν αποδυναμώνεται ούτε σήμερα, όταν το μεγαλύτερο μέρος της ανθρωπότητας δεν είναι με τον Χριστό.»¹⁶

Με άλλα λόγια, η χριστιανική αλήθεια δεν αποδεικνύεται με παγκοσμική συμφωνία. Καμία ομοφωνία (κονσένσους) δεν μπορεί να αποδείξει την αλήθεια. Η Εκκλησία είναι καθολική ακριβώς επειδή και η μειονότητα μπορεί να εκφράζει την αλήθεια, και σε συγκεκριμένες περιπτώσεις ακόμη και μόνο ένας μοναδικός εξομολογητής.

Αναμφισβήτητα, η καθολικότητα¹⁷ της Εκκλησίας είναι εσχατολογική πραγματικότητα και αυτή θα εκπληρωθεί εντελώς στο έσχατο, αλλά ωστόσο, αυτή ανακαλύπτει την φύση της και στο χρόνο και στο χώρο. Ο τρόπος σε οποίος η καθολικότητα ανακαλύπτεται σε αυτό τον κόσμο είναι η Ευχαριστία. Η Ευχαριστία πρωτίστως είναι σύνοδος μιας τοπικής κοινότητας, και η σύνοδος

¹⁵ Γεοργίγε Φλωρόφσκι, Κατοличност (саборност) Цркве, στην συλλογή: Саборност Цркве, књига 1, Београд 1986, σ. 72. Πολύ παρομοίως με τον Φλωρόφσκυ γράφει και ο γαλλικός καρδινάλιος Henri de Lubac: «Η Εκκλησία είναι καθολική όχι επειδή έχει διευρυνθεί σε ολόκληρη την γη και μπορεί να περιέχει ένα μεγάλο αριθμό μελών. Ήταν καθολική και στην αυγή της Πεντηκοστής όταν όλα τα μέλη της μπορούσαν να μαζευτούν σε ένα μικρό δωμάτιο, όπως ήταν και όταν τα αριανικά κύματα φάνηκε πως είναι έτοιμα να την καταστρέψουν, θα είναι καθολική και αν αύριο ένα ευρύ φάσμα αποστάσεων θα την στερείσει από σχεδόν όλους τους πιστούς. Επειδή στην ουσία, η καθολικότητα καθόλου δεν είναι ένα ζήτημα γεωγραφίας ή στατιστικής. Είναι αλήθεια πως πρέπει να παρουσιαστεί σε ολόκληρη την γη και να αποκαλύπτεται σε όλους, αλλά παρ' όλα αυτά, η φύση της δεν είναι υλική αλλά πνευματική. Όπως και η αγιότητα, η καθολικότητα πρώτα απ' όλα είναι ο εσωτερικός χαρακτήρας της Εκκλησίας.» Βλέπε: H. de Lubac, Catholicism. A Study of Dogma in relation to the Corporate Destiny of Mankind, London 1962, σ. 14.

¹⁶ Γ. Φλωρόφσκι, За почитанието на светците, στο βιβλίο: Творение и изкупление, София 2008, σ. 252.

¹⁷ Το ουσιαστικό: καθολικότητα είναι σχετικά καινούργιος όρος και εμφανίζεται στο ΙΘ' αιώνα. Παράγεται από το επίθετο καθολική, το οποίο έχει εκκλησιαστική χρήση από τα αρχαία. Ο όρος «σομπορνοστ» ο οποίος χρησιμοποιείται ως μετάφραση στις σλαβικές γλώσσες περισσότερο κατευθύνει προς την συνοδικότητα παρά προς την ολότητα, η οποία περιέχει μέσα της και την συνοδικότητα αλλά είναι κάτι πάρα πολύ περισσότερο από αυτό. Στην μόρφωση της ορολογικής σημασίας του όρου «σομπόρνοστ» στις σλαβικές γλώσσες στή νεότερη εποχή, μεγάλη επιρροή έχουν οι λεγόμενοι Σλαβόφιλοι, μεταξύ των οποίων δεν μπορεί να παραβλέπεται ο Χομιακόβ. Ο Λουδοβίκος παρατήρησε πως στα έργα του Χομιακόβ ο όρος «σομπορνοστ» δεν δείχνει πάντοτε προς την ευχαριστιακή κοινότητα. Βλέπε: Ν. Λουδοβίκος, Η άποφατική εκκλησιολογία του Όμοουσίου. Η αρχέγονη Εκκλησία σήμερα, έκδ. Αρμός 2002, σ. 99.

αυτή είναι καθολική (ολόκληρη) επειδή η Εκκλησία η οποία εμφανίζεται σε αυτή την σύνοδο είναι καθολική.

Στην ουσία η συνάφεια στην οποία για πρώτη φορά εμφανίζεται ο όρος «καθολική Εκκλησία» είναι ευχαριστιακή. Αυτός ο όρος για πρώτη φορά συναντιέται στην επιστολή προς τους Σμυρναίους του Ιγνάτιου Αντιοχείας. Εκεί λέγεται: «Εκείνη βεβαία εύχαριστία ήγεισθω, ή υπό τόν ἐπίσκοπον οὔσα, ἡ ᾧ ἂν αὐτός ἐπιτρέψη. Ὅπου ἂν φανῆ ὁ ἐπίσκοπος, ἐκεῖ τὸ πλήθος ἔστω ὡσπερ ὅπου ἂν ἦ Χριστός Ἰησοῦς, ἐκεῖ ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία.»¹⁸ Ο όρος καθολική Εκκλησία στην ευχαριστιακή συνάφεια συναντιέται και σε πολλούς ακόμη συγγραφείς μέχρι τον Δ' αιώνα.¹⁹

Η Ευχαριστία της Εκκλησίας περιέχει πολλά παράδοξα, και ένα από αυτά τα παράδοξα, απαρατήρητο χωρίς την γνώση της εκκλησιολογίας, είναι που η τοπική Εκκλησία στον Επίσκοπο γίνεται καθολική, και η καθολική τοπική. Αν η Εκκλησία είναι ταυτόχρονα και τοπική και παγκόσμια, είναι δύσκολο να κατανοηθεί πώς μπορεί να είναι ένα σώμα του Χριστού. Αν δεν είναι ένα σώμα του Χριστού, σαφώς και δεν μπορεί να ονομαστεί Εκκλησία. Αλλά, η Ευχαριστία ταυτόχρονα είναι και τοπικό και οικουμενικό γεγονός.²⁰ Όπως το πλήθος των ατόμων της τοπικής ευχαριστιακής κοινότητας στην Ευχαριστία ενώνονται μέσω της λειτουργίας του ενός Επισκόπου, σε ίδιο τρόπο και το πλήθος των τοπικών ευχαριστιακών κοινοτήτων πρέπει να είναι ενωμένο σε μία Εκκλησία, για τις Ευχαριστίες τους να εμφανίσουν το μοναδικό σώμα του Χριστού στο οποίο όλοι οι χριστιανοί είναι ενωμένοι. Μόνο με αυτή την συνάφεια μπορεί να κατανοηθεί γιατί στο «Κείμενο της Ραβέννας» συντασσόμενο από τις μικτές επιτροπές της Ρωμαιοκαθολικής και της Ορθόδοξου Εκκλησίας για διάλογο, από 13 Οκτωβρίου 2007, κείμενο το οποίο είναι υποκείμενο κριτικής χωρίς βασισμένα επιχειρήματα, στην §27 λέει: «Κάθε Επίσκοπος είναι «υπεύθυνος για ὁλόκληρη τὴν Ἐκκλησία, μαζί με τοὺς συναδέλφους του (colleagues) στή μιὰ καὶ τὴν αὐτὴν ἀποστολικὴ ἀποστολή.»²¹

Οι τοπικές Εκκλησίες αν και ήταν εντελώς ανεξάρτητες στην οργάνωσή τους και στην διαχείρισή τους, δεν ήταν και δεν μπορούν να είναι αυτοκέφαλες σε συνάφεια της σημερινής σημασίας της αυτοκεφαλίας. Ούτε ήταν αυτάρκειες

¹⁸ Επιστολή προς τους Σμυρναίους 8, 1-2, SC 10, σ. 138. Ο Μητροπολίτης Περγάμου Ιωάννης Ζηζιούλας λέει πως προγενέστερος όρος τού «καθολική εκκλησία» είναι ο όρος «ὅλη ἡ ἐκκλησία» τον οποίον τον χρησιμοποιεί ο Απόστολος Παύλος (βλ: Ρωμ. 16,23; Α' Κορ. 14,23). Επίσης βλέπε: Μητρ. Περγάμου Ιωάννου, «Θεία Ευχαριστία και Εκκλησία», Ευχαριστίας Εξεμπλάριον, εκδ. Ευεργέτης 2006, σ. 42, όπως και: Μητρ. Περγάμου Ι.Δ. Ζηζιούλα, Ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ Θεῖα Εὐχαριστίᾳ καὶ τῷ ἐπισκόπῳ κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας, ἐκδ. Γρηγόρη ἐν Ἀθήναις 1190², σσ. 100-101.

¹⁹ Βλέπε: Tertulian, Liber de Praescriptionibus adversus haereticos, 26,4; Thasci Caecili Cypriani, *Epist.* 49, cap. 2, CSEL, vol. III, par. II, p. 611 και *Epist.* 55, cap. 2,4, CSEL, vol. III, par. II, c. 624; Евсевий Кесарийский, Церковная история, книга шестая, 43,11, изд. Спасо-Преображенского Валаамского монастыря, 1993, σ. 81.

²⁰ Βλέπε: J. Ζιζιουλας, Есхатолошке претпоставке свете Евхаристије, Беседа 1-4(1994), σ. 70.

²¹ «Τὸ κείμενο τῆς Ραβέννας», Ὁρθόδοξος τύπος, 21 Δεκεμβ. 2007, §27.

για να μπορούν να σύρουν την ύπαρξή τους από τον εαυτό τους, αλλά η ύπαρξή τους εξαρτάται από την λειτουργική κοινωνία με τις υπόλοιπες Εκκλησίες. Αυτό σημαίνει πως οι τοπικές Εκκλησίες από την μια πλευρά δεν ήταν υποταγμένες η μία στην άλλη, αλλά από την άλλη ήταν εξαρτημένες από όλες τις υπόλοιπες τοπικές Εκκλησίες στην οικουμένη.

Στην Δύση, στον αγώνα κατά των Δονατιστών, ο όρος καθολική χρησιμοποιήθηκε με την έννοια οικουμενικότητας (παγκοσμιοτήτας) εναντίον του γεωγραφικού επαρχιωτισμού τον οποίον υποστήριξαν οι Δονατιστές. Νομίζοντας πως το σχίσμα των Δονατιστών θα πνιγεί από μόνο του, όταν θα καταδικαστεί ο επαρχιωτισμός και θα τονιστεί η δική τους μη-ένωση με την καθολική Εκκλησία στην οικουμένη, ο άγιος Αυγουστίνος υπερέτρεψε την καθολικότητα της οικουμενικής Εκκλησίας και τοποθέτησε την καθολικότητα αυτήν πάνω από την καθολικότητα της τοπικής εκκλησιαστικής κοινότητας.²² Αυτός υπογραμμίζει πως η αληθινή Εκκλησία πρέπει να είναι οικουμενική, εξαπλωμένη σε ολόκληρη την οικουμένη. Αυτή είναι «καθολική» με έννοια οικουμενική ακόμη και λόγω της σύνδεσής της με την Εκκλησία των αγίων Αποστόλων, διάδοχοι των οποίων είναι οι Επίσκοποι.²³

Υπό την επιρροή της ορθόδοξης θεολογίας, οι Ρωμαιοκαθολικοί επανεξέτασαν την διδασκαλία τους για την καθολικότητα της οικουμενικής Εκκλησίας και στην Δεύτερη Σύνοδο του Βατικανού ξανακατάρτισαν την καθολικότητα της τοπικής Εκκλησίας. Αλλά δεν ακύρωσαν τον υπερτονισμό της καθολικότητας της οικουμενικής Εκκλησίας και αυτές οι δύο εκκλησιολογίες έμειναν αντικρουόμενες.²⁴

2. Η Χριστολογική και πνευματολογική διάσταση της καθολικότητας της Εκκλησίας

Η Εκκλησία είναι καθολική μόνο επειδή είναι το σώμα του Χριστού. Η καθολικότητά της δεν εξαρτάται από την ίδια, αλλά από τον Χριστό. Αυτός είναι εκείνος που μαζεύει και απαρτίζει την Εκκλησία σε ένα σώμα. Η Εκκλησία στην

²² Augustinus Hipponensis, *Epistola* 93,7,23, PL 33, 333. *Liber de Unitate Ecclesiae*, 7, 16, PL 43, 402. Πριν τον άγιο Αυγουστίνο, ο Όπτατος, επίσκοπος Μιλεβίας, στην αλληλογραφία του με τους Δονατιστές τόνιζε ότι είναι απαραίτητο η αλήθεια να είναι οικουμενική, με την έννοια της εξωτερικής διάδοσης. Η αλήθεια μπορεί να φανεί μόνο αν είναι απλωμένη σε όλη την οικουμένη. Δεν μπορούν να είναι αλήθεια ούτε να ονομαστούν Εκκλησία οι συνάξεις των αιρετικών και των σχισματικών, γιατί αυτοί δεν είναι απλωμένοι σε όλη την οικουμένη. Ούτε η Εκκλησία μπορεί να περιοριστεί μόνο σε κάποια επαρχία, π.χ. μόνο στην Αφρική, και εκεί που δεν υπάρχουν οι Δονατιστές ή κάποιοι άλλοι σχισματικοί, να μην υπάρχει Εκκλησία. Βλ.: Optati Afri Milevitani, *De schismate Donatistarum adversus parmenianum*, II, 1. PL 11, 941A. Καθολική Εκκλησία είναι εκείνη που είναι απλωμένη σε όλο τον κόσμο, λέγει ο Όπτατος. Βλ.: *De schismate Donatistarum adversus parmenianum*, II, 2. Συγκρ. με: *Historia Carthagenensis collationis*, PL 11, 1480A.

²³ Augustinus Hipponensis, *Epistola* 141,5, PL 33, 579.

²⁴ Ζηζιούλα Ιωάννου, *Θέματα Εκκλησιολογίας*, Θεσ/νίκη 1995, σ. 68.

ουσία είναι ο ίδιος ο Χριστός στην δική του ολοκληρωμένη πληρότητα.²⁵ Οι χριστιανοί είναι χριστιανοί μόνο επειδή είναι στο σώμα της Εκκλησίας, αλλά και ο Χριστός είναι ο Χριστός μόνο επειδή είναι στο σώμα της Εκκλησίας. Αυτός είναι το κεφάλι, οι χριστιανοί – το σώμα. Αλλά, οι χριστιανοί μαζί με το κεφάλι είναι ένα πλήρες σώμα. Ο Χριστός δεν είναι μόνο στο κεφάλι, και όχι στο σώμα, λέει ο Ιερός Αυγουστίνος.²⁶ Οι χριστιανοί είναι ενσωματωμένοι στην Εκκλησία, και ο Χριστός υπάρχει μέσα στον κάθε έναν από αυτούς. Αυτό είναι το μυστικό της καθολικότητας.

Είναι πολύ δύσκολο ή σχεδόν καθόλου δεν μπορεί ιστορικά να γνωριστεί: αν η τοπική Εκκλησία ήταν οργανωμένη σε καθολικό τρόπο επειδή είχε την επίγνωση πως πρέπει να είναι τέτοια ή αυτό που ήταν οργανωμένη σε τέτοιο τρόπο την έφερε σε επίγνωση για την καθολικότητα; Αλλά, ο χριστολογικός χαρακτήρας της καθολικότητας βασίζεται στο γεγονός ότι η Εκκλησία είναι καθολική όχι ως κοινότητα η οποία τείνει προς κάποια συγκεκριμένη ηθική τελειότητα, αλλά ως κοινωνία η οποία βιώνει και ανακαλύπτει την ενότητα ολόκληρης της κτιστής φύσης μέχρι σε τέτοιο επίπεδο, που αυτή η ενότητα να γίνει μια πραγματικότητα στο πρόσωπο του Χριστού.²⁷

Στην διδασκαλία των αποστολικών πατέρων, η καθολικότητα ως παγκόσμια διανομή της Εκκλησίας και η καθολικότητα ως ουσιώδης ταυτότητα και δείκτης της άμεσης σχέσης της με τον Χριστό, συνυπάρχουν και εμφανίζονται η μία στην άλλη. Στην Εκκλησία «ἀπὸ τῶν τεσσάρων ἀνέμων»²⁸ και «ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς»²⁹ είναι βασισμένη η καθολική διανομή του προσώπου και του έργου του Χριστού. Η Εκκλησία δεν είναι καθολική επειδή είναι διαδεδομένη σε κάθε τόπο, αλλά, πρώτα απ' όλα, επειδή είναι το σώμα του Χριστού. Κατά συνέπεια, για τους αποστολικούς πατέρες η καθολικότητα είναι ιδιότητα που προέρχεται από το πρόσωπο του Χριστού. Αυτό εννοούν όταν μιλάνε για την Εκκλησία ως Καινή Διαθήκη του Θεού,³⁰ στην οποία ο Χριστός καλεί τους πιστούς από ολόκληρο τον κόσμο, προς μια άλλη εμπειρία ζωής «ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, ἀπὸ ἀγνωσίας εἰς ἐπίγνωσιν δόξης ὀνόματος αὐτοῦ».³¹

Να ανακαλύπτεται και να δημοσιεύεται το σώμα του ολόκληρου Χριστού στην ιστορία σημαίνει να αντιτεθείς στους δαιμονικές δυνάμεις της διαίρεσης οι οποίες ενεργούν στην ιστορία. Η χριστοϊδής καθολικότητα σε συνάφεια αυτής της έριδας με τις αντι-καθολικές διαιρετικές δυνάμεις του κόσμου, δεν μπορεί να

²⁵ Α' Κορ. 12,12.

²⁶ Augustinus Hippoensis, In Evangelium Joannis, tract XXI,8, PL XXXV,1568. Βλέπε και: Ιωάννου του Χρυσοστόμου, Όμιλία ΛΓ', PG 61,279-283.

²⁷ Јован Зизиулас, Евхаристијска заедница и католичност (саборност) Цркве, στην συλλογή: Саборност Цркве, књига 1, Београд 1986, σ. 149.

²⁸ Διδαχή, 10,5, ΒΕΠΕΣ, τόμ. 2^{ος} (1955), 218.

²⁹ Διδαχή, 9,4, ΒΕΠΕΣ τόμ. 2^{ος} (1855), 218.

³⁰ Βαρνάβα. Έπιστολή, 13, ΒΕΠΕΣ τόμ. 2^{ος} (1955), 238-239.

³¹ Κλήμεντος Ρώμης, Πρὸς Κορινθίους Α', 59,2, ΒΕΠΕΣ τόμ. 1^{ος} (1955), 36.

είναι κάποια στατική καθολικότητα, αλλά δυναμική. Αυτό είναι δυνατό αν στην καθολικότητα της Εκκλησίας αναγνωρίζουμε μια πνευματολογική διάσταση. Στην τελετή της Ευχαριστίας, η Εκκλησία πραγματοποίησε αυτό πολύ νωρίς. Για να υπάρχει ευχαριστιακή κοινωνία που θα ανακαλύψει το ολόκληρο σώμα Χριστού, ολόκληρη η οποία περιλαμβάνει μέσα της όχι μόνο την ανθρωπότητα, αλλά και την ολόκληρη κτήση, ήταν απαραίτητα σε αυτήν την κοινωνία να κατεβαίνει το Άγιο Πνεύμα. Ακριβώς γι' αυτό το λόγο, στη προσφορά των δώρων, που στην ουσία είναι προσφορά όλης της κοινωνίας μπροστά στον θρόνο του Θεού, προηγείται η επίκληση του Αγίου Πνεύματος. Η σύνθεση της κτιστής φύσης με το σώμα του Χριστού είναι αδύνατη χωρίς το Άγιο Πνεύμα. Πρώτα απ' όλα, η ίδια η ενσάρκωση του Λόγου του Θεού είναι αδύνατη χωρίς το Άγιο Πνεύμα.³²

Στην ενότητα με τον Χριστό μέσω της χάριτος, στο δώρο της κοινωνίας σε Ένα Πνεύμα, οι άνθρωποι των διαφορετικών αιώνων και γενεών γίνονται ζωντανοί σύγχρονοί μας. Ο Χριστός κυριαρχεί στην Εκκλησία εξίσου, μαζεύοντας στο Άγιο Πνεύμα και τους ζωντανούς και τους νεκρούς.

3. Οι τοπική καθολική κοινωνία και η Σύνοδος της Εκκλησίας

Αναπόφευκτη είναι η ερώτηση που τίθεται στο θέμα της σχέσεως της καθολικής Εκκλησίας, ως τοπική ολόκληρη ευχαριστιακή κοινωνία και της Συνόδου της Εκκλησίας η οποία προφανώς προέρχεται από την επέκταση της Εκκλησίας στην οικουμένη. Κατά τον Ζηζιούλα, αυτό το πρόβλημα είναι ένα από τα πιο δύσκολα και τα πιο σκοτεινά.³³ Αν είχαν τον σκοπό, στην αρχή, όταν εμφανίστηκαν οι σύνοδοι αυτές, να ιδρύσουν μια παγκόσμια καθολικότητα η οποία θα υπερέβαινε την τοπική καθολικότητα;

Εννοείται πως η ένωση όλων των Επισκόπων της οικουμένης ενώνει την Εκκλησία σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτή η ορατή ένωση πραγματοποιείται στις Συνόδους της Εκκλησίας, επειδή σύμφωνα με την διδασκαλία του Αγίου Κυπριανού Καρθαγένης, η Σύνοδος της Εκκλησίας είναι το βασικό όργανο της εξωτερικής ένωσης της Εκκλησίας. Αλλά, η Σύνοδος δεν είναι ένα όργανο πάνω από τους Επισκόπους, ούτε οι Επίσκοποι είναι εντελώς υπό την Σύνοδο. Αυτή δεν είναι ίδρυμα που υπερβαίνει τον τοπικό Επίσκοπο, όπως ο θεσμός του Πάπα υπερβαίνει τον τοπικό Επίσκοπο στην Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία.³⁴ Η Σύνοδος δεν μπορεί, ούτε πρέπει να αναγκάσει τον Επίσκοπο, επειδή κάθε πρόεδρος της

³² Λουκ. 1,35; Ματθ. 1, 18,20.

³³ Јован Зизиулас, Евхаристијска заедница и католичност (саборност) Цркве, στην συλλογή: Саборност Цркве, књига 1, Београд 1986, σ. 145.

³⁴ Και πριν της ιδρύσεως του δόγματος για το αλάθητο του Πάπα στην Πρώτη Σύνοδο του Βατικανού, η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία είχε έναν θεσμό ο οποίος υπερέβαινε την τοπική Εκκλησία, και αυτός ο θεσμός ήταν η Σύνοδος. Στην Πρώτη Σύνοδο του Βατικανού, ο Πάπας έγινε θεσμός που υπερβαίνει την Σύνοδο και τον τοπικό Επίσκοπο.

τοπικής καθολικής Εκκλησίας είναι ελεύθερος να ποιμαίνει την Εκκλησία στην οποία τέθηκε, κατά την βούλησή του, και για αυτό είναι υπεύθυνος μόνο μπροστά τον Θεό.³⁵ Το πιο σημαντικό για να κρατηθεί η ένωση μεταξύ των Επισκόπων είναι να υπάρχει συμφωνία, ειρήνη και αγάπη μεταξύ τους. Οι διαφορές στην εφαρμογή διαφορετικών θεμάτων σε σχέση με την εκκλησιαστική πειθαρχία δεν πρέπει να είναι εμπόδιο για την κοινωνία των Επισκόπων.³⁶

Στις Συνόδους της Εκκλησίας μπορεί να αποδίδεται εξουσία σε οικουμενικό επίπεδο, μόνο αν αυτές τεχνητά διαχωριστούν από την οργανική σχέση την οποία έχουν με την τοπική Εκκλησία. Αυτό που δεν υπάρχει πάνω από τις Συνόδους καμία άλλη εξουσία, καθόλου δεν σημαίνει πως αυτές είχαν ανώτατη εξουσία στην Εκκλησία. Σε τέτοια περίπτωση η Σύνοδος στην Ορθόδοξη Εκκλησία θα ήταν στο τόπο στον οποίο είναι ο Πάπας στην Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία. Αλλά, δεν είναι έτσι. Η Σύνοδος εννοείται πως έχει αυθεντία, αλλά αυτό δεν είναι το ίδιο με την εξουσία. Η αλήθεια είναι πως πάνω από την Σύνοδο δεν υπάρχει άλλη εξουσία που θα την υπερβαίνει, αλλά ούτε η Σύνοδος δεν μπορεί να υπερβαίνει την τοπική καθολική Εκκλησία.

Συνδεδεμένο με αυτό είναι το θέμα για το αλάθητο και επισφαλές της Συνόδου. Από ιστορική πλευρά όχι μόνο που δεν μπορεί να λεχθεί πως η Οικουμενική Σύνοδος είναι αλάθητη μόνο επειδή είναι οικουμενική, αλλά έχουμε και παραδείγματα ότι και οι Οικουμενικές Σύνοδοι έκαναν σφάλματα, ακόμη και κάποιες από αυτές ήταν ληστρικές. Το αλάθητο της Συνόδου δεν έχει νόμιμο χαρακτήρα και δεν επιβάλλεται μόνο μέσω της αυθεντίας του ονόματος Οικουμενική, αλλά το αλάθητο των Συνόδων είναι χαρακτηριστικό της αληθείας τους και την αποδοχή τους στην Εκκλησία. Το αλάθητο αυτό είναι πολύ διαφορετικό από το θεσμικό αλάθητο το οποίο το έχει ο Πάπας στην Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, ύστερα από την Πρώτη Σύνοδο του Βατικανού. Διαφορετικά, το αλάθητο δεν ανήκει στις Συνόδους αλλά στην Εκκλησία. Μόνο αν η Εκκλησία δεχτεί³⁷ κάποια Σύνοδο για αλάθητη, μόνο τότε αυτή η Σύνοδος είναι αλάθητη. Με άλλα λόγια, μ' αυτό το τρόπο, το θέμα του αλάθητου

³⁵ Thasci Caecili Cypriani, *Epist.* 72, cap. 3, CSEL, vol. III, par. II, σ. 778. *Epist.* 55, cap. 21, CSEL, vol. III, par. II, σ. 639. *Epist.* 73, cap. 26, CSEL, vol. III, par. II, σ. 798-799. *Epist.* 69, cap. 17, CSEL, vol. III, par. II, σ. 765. *Epist.* 59, cap. 14, CSEL, vol. III, par. II, σ. 683. *Epist.* 57, cap. 5, CSEL, vol. III, par. II, σ. 655.

³⁶ Thasci Caecili Cypriani, *Epist.* 55, cap. 21, CSEL, vol. III, par. II, σσ. 638-639.

³⁷ Είναι κάτι άλλο αυτό που το πρόβλημα της παραλαβής στην θεολογία της Εκκλησίας, δεν είναι αναπτυγμένο και μπορεί να εισαχθεί πολλή αυθαιρεσία και σχετικότητα. Αυτό σίγουρα είναι ένα θέμα με το οποίο πρέπει να ασχοληθεί η σύγχρονη θεολογία. Η παραλαβή είναι σίγουρα ένα συστατικό μέρος της αποδοχής και ανακήρυξης της αληθείας στην Εκκλησία, αλλά σε αυτή άμεσα αντιτίθεται η σημερινή οργανωτική διαχώριση των αυτοκεφάλων Εκκλησιών, οι οποίες για δικαιολόγηση της δικής τους ύπαρξης περισσότερο τονίζουν την εκκλησιολογία της οικουμενικής Εκκλησίας, παρά την εκκλησιολογία της καθολικής Εκκλησίας.

μεταφέρεται στη δομή της αληθείας, όπως λέει ο Αθανάσιος.³⁸ Αλάθητο είναι μόνο αυτό που είναι αληθινό, και η αλήθεια ανήκει στην Εκκλησία.

Η συνοδική οργάνωση εμφανίζεται πολύ νωρίς στην Εκκλησία, σαφώς ως ανάγκη να λύνονται τα προβλήματα που υπερβαίνουν τα όρια μίας καθολικής Εκκλησίας. Η επιλογή του Επισκόπου σε μία άδεια επισκοπική καθέδρα δεν είναι μόνο μέριμνα της τοπικής Εκκλησίας, αλλά ολόκληρης της Εκκλησίας στην οικουμένη. Γι' αυτό η επιλογή αυτή και η χειροτονία του Επισκόπου γινόταν στη Σύνοδο, και έτσι είναι μέχρι σήμερα. Ο αφορισμός κάποιου από την κοινωνία της τοπικής Εκκλησίας επίσης δεν είναι θέμα μόνο αυτής της τοπικής Εκκλησίας. Επειδή, αν ο αφορισμένος από μια τοπική Εκκλησία γίνει δεκτός σε μια άλλη κοινωνία, θα δημιουργηθεί μεγάλη αταξία στην Εκκλησία, σε παγκόσμιο επίπεδο.³⁹

Στην Σύνοδο συμμετέχουν όλοι οι Επίσκοποι της περιοχής στην οποία συγκαλείται η Σύνοδος. Εάν κάποιος Επίσκοπος δεν είναι καλεσμένος να συμμετάσχει, ή για κάποιο άλλο λόγο δεν συμμετέχει, τότε είναι το ίδιο σαν η τοπική Εκκλησία να μην είχε συμμετάσχει στην Σύνοδο. Σε τέτοια περίπτωση, οι λαμβανόμενες αποφάσεις στην Σύνοδο δεν μπορούν να επιβληθούν σε αυτήν την τοπική Εκκλησία. Αλλά, εάν ο Επίσκοπος της τοπικής Εκκλησίας συμμετέχει στην Σύνοδο, τότε οι λαμβανόμενες αποφάσεις δεν είναι από έξω, ούτε από πάνω επιβαλλόμενες σε αυτήν την τοπική Εκκλησία. Έτσι η Εκκλησία αποφάσισε να κρατήσει την ισορροπία μεταξύ την τοπικής και την οικουμενικής Εκκλησίας, λέει ο Ζηζιούλας.⁴⁰ Οι Οικουμενικές Σύνοδοι έλαβαν την αυθεντία τους, από μια πλευρά λόγω της αποδοχής της αληθείας των διδασκαλιών και αποφάσεων λαμβανομένων σε αυτές, αλλά επίσης και επειδή σε αυτές συμμετείχαν, εάν όχι όλοι, όμως σίγουρα πολλοί Επίσκοποι της Εκκλησίας στην οικουμένη.

Στην εν λόγω συνάφεια πρέπει να ενταχθεί η γνώμη κάποιων, πως είναι αδύνατο να υπάρχει Οικουμενική Σύνοδος στην σημερινή κατάσταση χωρισμού στην Εκκλησία. Με αυτό που αναγνωρίζεται ο ιστορικός διαχωρισμός της Εκκλησίας καθόλου δεν μειώνεται η πληρότητα της αλήθειας η οποία έχει κατοικήσει στην Ορθόδοξη Εκκλησία, ούτε με αυτό αυτή σταματάει να είναι μία, αγία, καθολική και αποστολική. Πραγματικά, μετά το μεγάλο σχίσμα του 1054, η Εκκλησία δεν έχει την ίδια παγκόσμια εξάπλωση όπως πριν τον διαχωρισμό. Αυτό φυσικά υφίσταται ως μεγάλο εμπόδιο για την αποδοχή μιας Συνόδου ως οικουμενική. Όχι επειδή αυτή η Σύνοδος δεν θα εξέφραζε την πληρότητα της αληθείας στην διδασκαλία, αλλά επειδή σε αυτή την Σύνοδο δεν θα μπορούσαν να είναι καλεσμένοι, ούτε να συμμετέχουν, Επίσκοποι οι οποίοι δεν είναι στην

³⁸ Никола Афанасьев, Сабор у руском православном богословљу, Истина 12-15(2005), Епархија далматинска 2005, σ. 283.

³⁹ Για να λυθεί αυτό το πρόβλημα, φέρθηκε ο πέμπτος κανόνας στην Πρώτη Οικουμενική Σύνοδο.

⁴⁰ Ιωάννου Ζηζιούλα, Θέματα Εκκλησιολογίας, Θεσ/νίκη 1995, σ. 72.

πλευρά της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Ήδη είπαμε παραπάνω πως οι Επίσκοποι οι οποίοι όχι λόγω της δικής τους ευθύνης, δε συμμετείχαν, δεν μπορεί να αναγκαστούν να δεχτούν τους αποφάσεις της Συνόδου. Είναι εντελώς διαφορετική η κατάσταση των Επισκόπων οι οποίοι αδικαιολόγητα δεν συμμετείχαν στην Σύνοδο, όπως συνέβαινε με τους Επισκόπους μερικών τοπικών Εκκλησιών, οι οποίοι αν και ήταν κανονικά καλεσμένοι, αυτοπροαίρετα και χωρίς σοβαρές δικαιολογίες επέλεξαν να μην συμμετέχουν στην Αγία και Μεγάλη Σύνοδο της Ορθοδόξου Εκκλησίας στην Κρήτη.

Η συνοδικότητα των Επισκοπών φαίνεται ως πλήρη στην ευχαριστιακή ένωση. Η Ευχαριστία με την οικοδομή της υπερβαίνει την τοπική και φτάνει μέχρι την οικουμενική ένωση. Σε κάθε Ευχαριστία, η οποία είναι έκφραση της τοπικής καθολικότητας, προσφέρονται τα τίμια δώρα, αλλά όχι μόνο για αυτή τη τοπική κοινωνία, αλλά για την «μια, αγία, καθολική και αποστολική Εκκλησία», η οποία βεβαίως είναι οικουμενική. Κατά συνέπεια, ο πιστός που είναι μέλος μίας τοπικής Εκκλησίας, ταυτόχρονα είναι μέλος όλων των υπόλοιπων τοπικών Εκκλησιών στην οικουμένη. Αυτό το μυστήριο εκτελείται ακριβώς μεταξύ των Επισκοπών οι οποίοι συγκροτούν ένα πλήθος (πολλοί) και υπό την δική τους δικαιοδοσία είναι να εκφράσουν το πλήθος ως ένωση. Έτσι, μέσω της συνοδικότητας στην Ευχαριστία εμφανίζεται το πλήθος των Επισκοπών στην οικουμένη, οι οποίοι ταυτόχρονα είναι σε αμοιβαία ένωση.⁴¹

Οι Σύνοδοι στην ουσία είναι η επίσημη άρνηση του διαχωρισμού σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο, μια άρνηση οποία πρέπει να κατανοηθεί μαζί με όλο εκείνο που περιέχει μέσα της, υποστηρίζει ο Ζηζιούλας. Η ευχαριστιακή νοοτροπία, η οποία μας έφερε σε μια τέτοια λύση, δεν μπόρεσε να επιτρέψει μια δομή οποία θα αναιρούσε το γεγονός ότι κάθε ευχαριστιακή κοινωνία η οποία ανακαλύπτει σε ένα τόπο τον ολόκληρο Χριστό είναι η τελική εσχατολογική ένωση των όλων σε αυτόν. Χάρη της ευχαριστιακής θεώρησης της καθολικής Εκκλησίας, το πρόβλημα των σχέσεων μεταξύ της μιας καθολικής Εκκλησίας στο κόσμο με τις καθολικές Εκκλησίες στα διάφορα μέρη, είχε λυθεί, αλλά και έξω από τις απόψεις ότι κάθε μια τοπική Εκκλησία δεν είναι ολόκληρη, αλλά και έξω από κάθε σχήμα για προτεραιότητα μιας εναντίον άλλης, αλλά είναι λυμένες με την έννοια της ένωσης στην ταυτότητα.⁴²

Κατά τον καιρό της Πρώτης Οικουμενικής Συνόδου, οι παγκοσμιακή (οικουμενική) εκκλησιολογία ήδη είχε διαπεράσει στην εκκλησιαστική συνείδηση, αλλά αυτό το είδος εκκλησιολογίας δεν έλαβε την θέση, της πρωτίστως εκκλησιολογίας, κατά την οποίαν κάθε μια τοπική Εκκλησία

⁴¹ Ιωάννου Βρανισκόσκι, Η ενότητα της Εκκλησίας και τα σύγχρονα εκκλησιολογικά προβλήματα. Η συγκριτική έκθεση της θεολογίας του Αγίου Μάξιμου του Ομολογητού, διδακτορική εργασία, υπό έκδοση.

⁴² Јован Зизиулас, Евхаристијска заедница и католичност (саборност) Цркве, στην συλλογή: Саборност Цркве, књига 1, Београд 1986, σ. 147.

(επισκοπή) είναι καθολική (ολόκληρη) Εκκλησία, αυτόνομη και ανεξάρτητη. Είναι εντελώς σίγουρα πως η Σύνοδος στην Νίκαια δεν είχε σκοπό να καταργήσει την αυτονομία της τοπικής Εκκλησίας, αντίθετος, προσπάθησε να την κρατήσει στις νέες συνθήκες των εκκλησιαστικών σχέσεων. Ο πέμπτος κανόνας ο οποίος είχε φερθεί σε αυτήν την Σύνοδο πρέπει να ερμηνευθεί στην συνάφεια της συμμόρφωσης των δυο εκκλησιολογιών. Από την μια πλευρά, ο τοπικός Επίσκοπος στην δική του επισκοπή είναι ελεύθερος να εργάζεται κατά την ελεύθερη πεποίθησή του, αλλά για εκείνο που υπερβαίνει από τα όρια της δικής του δικαιοδοσίας πρέπει να έχει την συναίνεση των Επισκοπών της οικουμενικής Εκκλησίας.⁴³

Όσον αφορά τις Οικουμενικές Συνόδους δεν υφίσταται ούτε μια απόφαση αυτών των Συνόδων που να ορίζει ποιος έχει το δικαίωμα να συγκαλέσει Οικουμενική Σύνοδο. Από την πρώτη, μέχρι την έβδομη Οικουμενική Σύνοδο, όλες συγκλήθηκαν από τον αυτοκράτορα. Ας πούμε, ότι στην Τρίτη Οικουμενική Σύνοδο συμμετείχαν μόνο οι Μητροπολίτες και λίγοι Επίσκοποι. Αλλά αυτοί ήταν συγκεκριμένοι από τον αυτοκράτορα Θεοδοσίο, όχι από κάποιον από τους Επισκόπους. Αναμφισβήτητα, μπορεί να καταλήξουμε ότι η Εκκλησία αναγνώρισε το δικαίωμα του αυτοκράτορα να καλέσει Οικουμενική Σύνοδο. Όχι μόνο που οι Οικουμενικές Σύνοδοι ήταν έκτακτα φαινόμενα στην εκκλησιαστική ζωή, αλλά πρώτα απ' όλα, ήταν ένα έργο της αυτοκρατορίας στο πρόσωπο του αυτοκράτορα και όχι της Εκκλησίας, λέει ο Αθφανάσιος.⁴⁴ Από την αρχή οι Οικουμενικές Σύνοδοι είχαν την αίσθηση πως οι ίδιες είναι η ανώτερη αυθεντία για τα εκκλησιαστικά ζητήματα, αλλά η αυθεντία αυτή δεν ερχόταν από τις ίδιες τις Συνόδους, αλλά από τον αυτοκράτορα που τις συγκαλούσε, και είχε μέριμνα ακόμη και για την γενική αποδοχή τους.

Η ύπαρξη και μόνο των Συνόδων υπονοεί και κάποιο πρωτείο. Το πρωτείο αυτό εφαρμόστηκε στην Εκκλησία σχετικά νωρίς με τον 34^ο αποστολικό κανόνα, τον οποίο λόγω της σπουδαιότητάς του αναφέρουμε εξ ολοκλήρου: «Τοὺς Ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους, εἰδέναι χρὴ ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδὲν τι πράττειν περιττὸν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης, μόνα δὲ πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις. Ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιεῖτω τι. Οὕτω γὰρ ὁμόνοια

⁴³ Η περίπτωση αυτών που απομακρύνθηκαν από την κοινωνία, δεν είναι μόνο ζήτημα μιας τοπικής Εκκλησίας, επειδή είναι παράλογο αυτοί που είναι απομακρυσμένοι από μια ευχαριστιακή κοινωνία να μπορούν να κοινωνήσουν σε μια άλλη. Αυτό σημαίνει πως η απομάκρυνση ενός χριστιανού από μια ευχαριστιακή κοινωνία δεν είναι ζήτημα μόνο της τοπικής αυτής κοινότητας, αλλά ολόκληρης της Εκκλησίας στην οικουμένη. Γι' αυτόν το λόγο, με τον πέμπτο κανόνα της Πρώτης Οικουμενικής Συνόδου ρυθμίζεται σε κάθε Επαρχία δυο φορές το χρόνο να συγκαλείται Σύνοδος.

⁴⁴ Никола Афанасјев, Сабор у руском православном богословљу, Исина 12-15(2005), Епархија далматинска 2005, σ. 271-272.

ἔσται, καὶ δοξασθήσεται ὁ Θεὸς, διὰ Κυρίου ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, ὁ Πατὴρ, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα».⁴⁵

Συνεπῶς, ἡ διακονία τοῦ πρώτου δεν ἀποτελεῖ τὴ θέση τῆς ἐξουσίας ἢ κυριαρχίας, καθὼς ὁ πρῶτος δεν μπορεῖ νὰ πράττει τίποτε χωρὶς τὴν συμφωνία ὅλων, ἀλλὰ εἶναι διακονία, ἡ ὁποία εξασφαλίζει τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ὁμόνοια ὅλων τῶν Ἐπισκόπων μιᾶς ευρύτερης περιοχῆς. Ἀν δεν ὑπάρχει ὁ πρῶτος, δεν δύναται νὰ υπάρξει οὔτε καν ἡ Σύνοδος. Γιατί ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶναι πρῶτος, κατὰ κάποιον τρόπο ἔχει τὸ προνόμιο, καὶ δεν θα ἦταν λάθος νὰ λεχθεῖ ὅτι ἔχει καὶ ἐξουσία νὰ συγκαλεῖ συνόδους. Τι θα γινόταν σε περίπτωση που κάθε Ἐπίσκοπος θεωροῦσε ὅτι αὐτὸς ἔχει τὴν ἐξουσία νὰ συγκαλεῖ συνόδους, ρωτᾷ ὁ Ἀφανάσιος;⁴⁶ Ἡ, τι θα γινόταν ἂν ὁ πρῶτος ἀποφασίζει νὰ ἀμφισβητεῖ κάποια ἀπόφαση τῆς Συνόδου; Εἶναι γνωστὸ, λέει ὁ Ζηζιούλας, πὼς στὴν ἀπουσία τοῦ Πατριάρχου, ἢ ὅταν χηρεῦει ὁ πατριαρχικὸς θρόνος, δεν γίνονται ἐκλογές Ἐπισκοπῶν.⁴⁷ Κάθε ἀπόφαση που ἔχει ληφθεῖ στὴν ἀπουσία του, ὁ Πατριάρχης (ὁ πρῶτος) μπορεῖ νὰ τὴν ἀμφισβητήσῃ. Εἶναι αὐτὸ μόνον τιμὴ ἢ εἶναι καὶ ἐξουσία;

Ἡ συνοδικότητα δεν μπορεῖ νὰ ὑπάρχει χωρὶς τὸ πρωτεῖο. Μέχρι στιγμῆς δεν ἔχει ἀναγνωριστεῖ κάποια Σύνοδος στὴν ὁποία δεν ἔχει προεδρεύσει αὐτὸς που εἶχε τὸ πρωτεῖο νὰ προεδρεύει. Ἀν ἡ Σύνοδος υφίσταται με τέτοιο τρόπο ὥστε νὰ ἐκφράζει τὴν καθολικότητα τῆς Ἐκκλησίας, ἀκριβῶς με τὸν ἴδιον τρόπο υφίσταται καὶ τὸ πρωτεῖο. Ἡ θεολογία αὐτὴ ἀναμφισβήτητα εἶναι δεκτὴ, ἀκόμη καὶ γραμμμένη στα καταστατικά χαρτιά ὅλων τῶν τοπικῶν αυτοκέφαλων Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ τὰ προβλήματα ἐμφανίζονται ὅταν αὐτὴ ἡ θεολογία πρέπει νὰ ἐφαρμοστεῖ στὴν οἰκουμενικὴ καθολικότητα.

Ἴσως κανένας δημόσια δεν ἀμφισβητεῖ τὸ πρωτεῖο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ ἐννοεῖται ὅτι αὐτὸς προήδρευσε στὴν Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδο που ἔλαβε μέρος στὴν Κρήτη. Ἀλλὰ δυστυχῶς, ὅλο καὶ περισσότεροι εἶναι αὐτοὶ που προσπαθοῦν νὰ υποτιμῶν τὸ πρωτεῖο στὴν Ἐκκλησία σε οἰκουμενικὸ ἐπίπεδο καὶ νὰ τὸ κάνουν μη-λειτουργικόν. Δεν πρέπει νὰ παραβλέπουν οἱ παρατηρήσεις πὼς ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία σε οἰκουμενικὸ ἐπίπεδο μοιάζει με ὁμοσπονδία Ἐκκλησιῶν. Χωρὶς σαφῶς ἰδρυμένη προτεραιότητα καὶ ἰδρυμένη προεδρεύουσα καθέδρα, ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀκόμη πολὺ χρόνο θα ἔχει οὐσιώδη προβλήματα καὶ θα ἐμφανίζονται ἀπαράδεκτες προθέσεις, ὅπως αὐτὴ τοῦ Ἀμίλκα Ἀληβιζάτου, τὸ πρωτεῖο μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων αυτοκέφαλων Ἐκκλησιῶν νὰ ἐφαρμόζεται περιστροφικά.

⁴⁵ ΣΥΝΤΑΓΜΑ Β', σελ. 45-46.

⁴⁶ Βλ.: Н. Афанасьев, „Црква председавајућа у љубави“, στο βιβλίον: *Примат Апостола Петра*, Каленић-Крагујевац, χ.ἔ. σ. 59.

⁴⁷ J. D. Zizioulas, *Recent Discussions on Primacy in Orthodox Theology, The One and The Many. Studies on God, Man, the Church, and the World Today*, Sebastian Press 2010, σελ. 277-279.

Εάν λοιπόν υπάρχει το πρωτείο ανάμεσα στους Επισκόπους, τότε πρέπει να υπάρχει και η επισκοπική καθέδρα, η οποία θα προεδρεύει. Όμως, όπως το πρωτείο του Επισκόπου δεν πρέπει να εννοείται ως το πρωτείο της εξουσίας, έτσι και η καθέδρα που προεδρεύει δεν πρέπει να κυριαρχεί πάνω στις άλλες επισκοπικές καθέδρες, επειδή όλες οι τοπικές Εκκλησίες είναι ολόκληρο το σώμα του Χριστού. Αυτές δεν είναι απλά ένα κομμάτι του σώματος, ούτε μόνο η προεδρεύουσα Εκκλησία είναι η καθολική Εκκλησία. Επομένως, κανένας δεν μπορεί να έχει εξουσία επάνω στο σώμα του Χριστού, ούτε επιτρέπεται η καθέδρα να θεωρεί τον εαυτό της μεγαλύτερο από κάποια άλλη. Η προεδρία συγκεκριμένης καθέδρας θα μπορούσε να είναι εφικτή μόνο ως προεδρεία εν αγάπη, ακριβώς όπως ο άγιος Ιγνάτιος Αντιοχείας θεωρούσε ότι πρέπει να προεδρεύει η καθέδρα της Ρώμης.⁴⁸ Η προεδρία εν αγάπη συμβάλλει ώστε η προεδρεύουσα Εκκλησία να αποκτά μεγαλύτερη αυθεντία, θα λέγαμε, και μεγαλύτερο σεβασμό, μολοντί ο σεβασμός δύσκολα διαχωρίζεται από την εξουσία. Η προεδρεύουσα Εκκλησία αποκτά την αυθεντία μπροστά στις άλλες Εκκλησίες λόγω της αφοσιωμένης αγάπης, λόγω της ετοιμότητας να διακονήσει και πρωτίστως να κάνει ό,τι μπορεί για να μην παραβιαστεί η ενότητα ανάμεσα στις Εκκλησίες. Με άλλα λόγια, η θέση της προεδρίας κάποιας Εκκλησίας κτίζεται στην ετοιμότητα της διακονίας, και όχι στην αρχή της υπερηφάνειας.

Η Β' Βατικάνειος Σύνοδος επικύρωσε εκείνο που η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία εδώ και μερικούς αιώνες καλλιεργεί και υποστηρίζει ως μία από τις πιο σπουδαίες διδασκαλίες για την τάξη της, ότι ούτε η ίδια Σύνοδος των Επισκόπων έχει καμία εξουσία, εφόσον δεν είναι μαζί ή αν με την Σύνοδο αυτήν δεν συμφωνεί ο Επίσκοπος Ρώμης, ως διάδοχος του αποστόλου Πέτρου. Ο Επίσκοπος Ρώμης έχει το απόλυτο πρωτείο, και όσον αφορά τους ποιμένες και όσον αφορά τους πιστούς. «Ο Επίσκοπος Ρώμης, κατά την διακονία του ως Vicarius Christi και ποιμένας όλης της Εκκλησίας, έχει την πλήρη, ανώτατη και γενική εξουσία, την οποία μπορεί πάντοτε ελεύθερα να ασκεί. Η Σύνοδος των Επισκόπων, η οποία κατά την διδασκαλία και την ποιμαντορία διαδέχθηκε την Σύνοδο των Αποστόλων, και μέσα στην οποία η Αποστολική Σύνοδος συνεχίζεται αδιάκοπα, είναι και αυτή υποκειμένη ανώτατης και συνολικής εξουσίας σε όλη την Εκκλησία, μαζί με την κεφαλή της, τον Επίσκοπο Ρώμης, αλλά ποτέ χωρίς την κεφαλή της, και η εξουσία αυτή μπορεί να ασκηθεί μόνο με την συγκατάθεση του Επισκόπου Ρώμης».⁴⁹

⁴⁸ Ιγνατίου Αντιοχείας, στην εισαγωγή στην Έπιστολή προς Ρωμαίους. Σε όλες τις άλλες επιστολές του ο άγιος Ιγνάτιος Αντιοχείας νουθετεί ως δάσκαλος, ενώ στην επιστολή προς Ρωμαίους φαίνεται η διαφορά στον τρόπο αναφοράς και δεν προσπαθεί να δίνει κάποιες νουθεσίες. Το γεγονός αυτό μαρτυρεί ότι παρόλο που η Εκκλησία της Αντιόχειας ήταν αξιόλογη μεταξύ των άλλων Εκκλησιών, ο Ιγνάτιος θεωρεί ότι η Εκκλησία της Ρώμης είχε προνόμιο να προεδρεύει εν αγάπη.

⁴⁹ Constitutio Dogmatica de Ecclesia (Lumen Gentium), Caput III (De constitutione hierarchica Ecclesiae et in specie de Episcopatu), 22, *Dokumenti drugog vatikanskog koncila*, Zagreb 1970, σ. 124.

Η Ορθόδοξη εκκλησιολογία δεν απορρίπτει το πρωτείο,⁵⁰ αλλά απορρίπτει την εκκλησιολογία που τοποθετεί την οικουμενική Εκκλησία πάνω από την τοπική Εκκλησία, την εκκλησιολογία δηλαδή την οποία υποστηρίζει η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία.⁵¹ Απορρίπτει και όλα τα αποτελέσματα μιας τέτοιας εκκλησιολογίας, που είναι η ταύτιση του πρωτείου με την εξουσία.

Για τους Ορθοδόξους, το πρωτείο δεν είναι κάποια απλή προεδρία σε φόρα και θεσμούς, όπως συνήθως κατανοείται η προεδρία στις σημερινές περιστάσεις, αλλά έχει τις ρίζες της στην ίδια την Τριαδολογία, στην οποία είναι αναμφισβήτητο το πρωτείο του Πατρός στην κοινωνία της Αγίας Τριάδας. Το πρωτείο, όμως, δεν σημαίνει ούτε εφαρμογή, ούτε ένδειξη της εξουσίας πάνω στους άλλους Επισκόπους και στις άλλες τοπικές Εκκλησίες. Η επισκοπική διακονία συνεπάγεται την εξουσία, πάνω από την οποία είναι μόνο η εξουσία του Θεού. Είναι, επίσης, απαράδεκτο να ισχυριστεί κανείς ότι το πρωτείο δεν συνιστά εξουσία. Είναι λοιπόν εξουσία, όμως δεν είναι εξουσία επάνω στους Επισκόπους άλλων εκκλησιαστικών κοινοτήτων. Δεν είναι κάποια «ανώτερη εξουσία», όπως εννοείται στην Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, αλλά είναι η τάξη στην κοινή ζωή των τοπικών Εκκλησιών.⁵²

⁵⁰ Το πρωτείο, που στην ιστορία της Εκκλησίας αποδεχόταν σαν «πρεσβεία τιμής», δεν ήταν μόνο μια τιμητική διάκριση των Επισκόπων των τιμωμένων επισκοπών, αλλά αποτελούσε ένα είδος ιδιαίτερης διακονίας, η οποία αναγνωριζόταν από ολόκληρη την Εκκλησία. Οι Επίσκοποι με το προνόμιο του πρωτείου είχαν τα προνόμια να λαμβάνουν την πρωτοβουλία για επέμβαση στις άλλες τοπικές Εκκλησίες, όταν προέκυπταν προβλήματα σχετικά με την ομολογία της ορθής πίστεως ή την υπεράσπιση της κανονικής εκκλησιαστικής τάξεως. Είχαν τα προνόμια του προεστού στις χειροτονίες νέων Επισκόπων, να συγκαλούν και να προεδρεύουν στις τοπικές Συνόδους, ακόμη και να εφαρμόζουν τις αποφάσεις των τοπικών Συνόδων. Βλ. λεπτομερώς: Β. Φειδά, «Η αυθεντία του Πρώτου και ο συνοδικός θεσμός στην περίοδο των Οικουμενικών συνόδων», *Επίσκεψις* 709 (2010), σελ. 13-14.

⁵¹ Ο άγιος Συμεών ο Θεσσαλονίκης γράφει: «ὡς τὸ λέγειν Λατίνους πρῶτον εἶναι τὸν Ρώμης, ἀντιλέγειν οὐκ ἀναγκαῖον, οὐδὲ παραβλάπτειν τοῦτο τὴν Ἐκκλησίαν ἐστὶ. Δειξάτωσαν μόνον αὐτὸν ἐν τῇ πίστει ὄντα τοῦ Πέτρου καὶ τῶν διαδόχων τοῦ Πέτρου, καὶ πάντα ἐχέτω τὰ τοῦ Πέτρου, καὶ πρῶτος ἔστω καὶ κορυφή καὶ κεφαλὴ πάντων, καὶ ἄκρος ἀρχιερεὺς.» *Διάλογος κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων*, PG 155, 120AB.

⁵² Για να είμαστε συνεπείς πρέπει να πούμε ότι και στις Ανατολικές Εκκλησίες το πρωτείο δεν ξέφυγε από τον πειρασμό να εκδηλωθεί ως εξουσία. Δεν είναι άγνωστο ότι μέσω της καθέδρας της Κωνσταντινούπολης διέδιδε την διδασκαλία για την «κηδεμονία πάντων» από τον Πατριάρχη. Σύμφωνα με αυτήν ο Επίσκοπος της Κωνσταντινούπολης είναι διάδοχος του Αποστόλου (δεν δηλώνεται συγκεκριμένα ποιού) και μόνος αυτός είναι επιφορτισμένος με τη φροντίδα για την Οικουμενική Εκκλησία. Για να γίνεται καλύτερα η διοίκηση μεταφέρει ένα μέρος της εξουσίας του στους Μητροπολίτες, οι οποίοι είναι μόνο οι αντιπρόσωποί του και εν ονόματί του διοικούν τα μέρη της οικουμενικής Εκκλησίας. Ο Πατριάρχης είναι κοινός πατέρας όλων, ακόμη και των Επισκόπων, που είναι τα παιδιά του. Βλ: Η. Αφanasjev, *Црква Духа Светога*, Βршац 2003, σελ. 405. Η διδασκαλία αυτή προήλθε από επίδραση της εκκλησιολογίας για την ύπαρξη της οικουμενικής Εκκλησίας, και συνεπώς του οικουμενικού Επισκόπου. Ευτυχώς, όλες αυτές οι απόψεις εμφανίστηκαν όταν το Βυζάντιο βρισκόταν στην παρακμή του και δεν μπορούσαν να πραγματοποιηθούν. Διαφορετικά δεν γνωρίζουμε εάν θα υπήρχε σήμερα κάποια μικρή ή μεγάλη διαφορά ανάμεσα στην Ρωμαιοκαθολική και στην Ορθόδοξη εκκλησιολογία. Μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης και την επιθυμία της Μόσχας να ανακηρυχθεί τρίτη Ρώμη, άρχισε να εφαρμόζεται και στην Εκκλησία της Ρωσίας μία διδασκαλία περί της ιδιαίτερης διακονίας του Πατριάρχη. Εκεί εμφανίστηκε η ανεπίτρεπτη συμπεριφορά, οι Επίσκοποι να απευθύνονται στον Πατριάρχη σαν αδελφό στην επισκοπική διακονία, αλλά αυτός να συμπεριφέρεται

Οι ανατολικοί δεν πρέπει να αρνούνται εκείνο που έχει γράψει ο Küng, ότι δηλαδή το πρωτείο, όταν κατανοείται ως ένα είδος ιδιαίτερης διακονίας, δεν έρχεται σε αντίθεση με την Αγία Γραφή.⁵³ Ο ίδιος προτείνει στις Εκκλησίες των Μεταρρυθμίσεων - το ίδιο φυσικά θα μπορούσε να προταθεί και για της Εκκλησίες της Ανατολής - να απορρίψουν την διδασκαλία της Ρωμαιοκαθολικής θεολογίας περί της εξουσίας του αποστόλου Πέτρου και να κρατήσουν την διδασκαλία περί της διακονίας του· από την άλλη πλευρά όμως να υιοθετήσουν το πρωτείο του Πέτρου ως πρωτείο διακονίας, πρωτείο διοικήσεως και πρωτείο ποιμαντορίας, που διαφέρει ουσιαστικά και είναι υπεράνω του πρωτείου της δικαιοδοσίας. Ο Ευαγγελικός Oscar Cullmann στη μελέτη του «Η ενότητα μέσω των διαφορών» απάντησε ότι μία τέτοια πρόταση είναι αποδεκτή από την πλειονότητα των Προτεσταντών.⁵⁴ Οι Fries και Rahner, στο τέταρτο κεφάλαιο του οικουμενικού προγράμματός τους, «η Ενότητα των Εκκλησιών – μια πραγματική δυνατότητα», θεωρούν ότι είναι δυνατόν οι μη ρωμαιοκαθολικές Εκκλησίες να αναγνωρίσουν μόνο το ποιμαντικό πρωτείο του Επισκόπου Ρώμης (και όχι απαραίτητα ως *de jure divino*), ενώ το παπικό πρωτείο δικαιοδοσίας και το παπικό αλάθητο να παραμείνουν απαραίτητα μόνο για την Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, που θα είναι μία ιδιαίτερη Εκκλησία εντός της μίας συμφιλιωμένης Εκκλησίας. Μεταξύ άλλων υποστηρίζουν ότι τα λεγόμενα συμπίπτουν με μία γενική ανανέωση της διακονίας του Πέτρου, ακόμα και μέσα στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία.⁵⁵ Ο οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος, στον λόγο του της 29ης Ιουνίου 1995 στη Βασιλική του Αγίου Πέτρου στη Ρώμη, χρησιμοποίησε ακριβώς την ορολογία που μνημονεύσαμε, δηλαδή «το πρωτείο στη διακονία», ως αποδεκτό για την Ορθόδοξη Εκκλησία.

4. Η καθολικότητα της Εκκλησίας και η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος στην Κρήτη

Προηγουμένως εκθέσαμε την πίστη και την παράδοση της Εκκλησίας για την τοπική και την οικουμενική καθολικότητα, αλλά τώρα θα προσπαθήσουμε να δώσουμε μία δική μας άποψη περί του θέματος, αν η εμφάνιση της ένωσης της Εκκλησίας σε οικουμενικό επίπεδο, μέσω των Μεγάλων και Οικουμενικών Συνόδων μπορεί να πραγματοποιηθεί και σήμερα.

ως πατέρας όλων. Για να ξεχωρίζει η διακονία του από την διακονία των άλλων Επισκόπων, ο Πατριάρχης Ρωσίας άρχισε να ενδύεται στολές που θα τον διέκριναν από τους άλλους. «Είναι ίσως αφελές η ιδιαίτερη χειροτονία του Πατριάρχη να ερμηνεύεται ως έκφραση της ρωσικής θεολογικής αγραμματοσύνης», γράφει ο Αθανάσιγιεφ. «Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αυτή αποτελεί προϊόν εξέλιξης από την ιδέα της ιδιαίτερης διακονίας του Πατριάρχη, διαφορετικής από την διακονία των άλλων Επισκόπων». Αυτόθι, σ. 406.

⁵³ H. Küng, *Die Kirche*, Freiburg 1969³, σ. 543.

⁵⁴ O. Cullmann, *Einheit durch Vielfalt*, Tübingen 1990², σελ. 92-93, υποσ. 47.

⁵⁵ H. Fries, – K. Rahner, *Einigung der Kirchen – reale Möglichkeit*, Freiburg-Basel-Wien, 1985², σελ. 70-108.

Είναι αναμφισβήτητο γεγονός πως μια Αγία και Μεγάλη Σύνοδος πραγματοποιήθηκε στα δικά μας χρόνια, στο Κολυμπάρι Κρήτης το 2016. Η προετοιμασία για την Σύνοδο αυτή διήρκεσε πολύ καιρό, σχεδόν 55 χρόνια, αλλά εδώ δεν θα είναι ο σκοπός μας να ασχολούμαστε με την ιστορία της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου.⁵⁶ Ούτε θα ψάξουμε αιτίες γιατί ήταν απαραίτητο τόσο πολύ χρόνο για να μορφωθούν τα έξι κείμενα τα οποία υποβλήθηκαν στην Σύνοδο για αποδοχή. Είναι ολοφάνερο ότι πολύς κόπος καταβλήθηκε από όλα τα μέλη των αντιπροσωπειών στις προετοιμασίες της Συνόδου, πρώτα να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις, ώστε οι Ορθόδοξες Εκκλησίες να εργάζονται μαζί για την σύγκληση και πραγματοποίηση μιας Αγίας και Μεγάλης Συνόδου, να προταθούν κείμενα για αποδοχή και στο τέλος να συγκληθεί, να οργανωθεί και να πραγματοποιηθεί η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος.

Αυτοί που είχαν ενδιαφέρον να γνωρίσουν την πορεία των προετοιμασιών για την σύγκληση της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου σίγουρα γνωρίζουν ότι υπήρξαν πολλά εμπόδια για την ίδια. Μερικά από αυτά τα εμπόδια δεν είχαν αφαιρεθεί μέχρι την τελευταία μέρα της ενάρξεως της Συνόδου, πράγμα που συνέβαλε τέσσερις από τις δεκατέσσερις τοπικές Εκκλησίες να μην συμμετέχουν στην Σύνοδο. Τα προβλήματα των εθνικισμών, τα οποία ήδη από τον ΙΘ' αιώνα κατατρώνε το σώμα της Εκκλησίας, τα σχίσματα τα οποία γενικά είναι συνδεδεμένα με αυτά, οι έριδες περί το πρωτείο των θρόνων, οι τεχνοκρατικές μορφές λειτουργίας μερικών τοπικών Εκκλησιών, συνέβαλαν αυτή η Σύνοδος να πραγματοποιηθεί μετά από μεγάλες αναβολές.

Δείχνεται ως αποτυχία για όλους τους ορθοδόξους η ανικανότητα να μαζευτούν σε μία Σύνοδο μετά από τόσα χρόνια προετοιμασίας. Αυτό είναι φανερός δείκτης για το πόσες αδυναμίες υπάρχουν στην εφαρμογή της εκκλησιολογίας της ορθόδοξης Εκκλησίας για την οποία γράψαμε παραπάνω. Η μη-συμμετοχή στη Σύνοδο, εκτός από δικαιολογημένους λόγους (προβλήματα υγείας ή βίαιες φυσικές εμποδίσσεις) είναι απαράδεκτο. Εδώ δεν εισερχόμαστε στην ανάλυση ούτε των επίσημα δηλωμένων αιτιών για τη μη-συμμετοχή στην Σύνοδο εκ των τεσσάρων Εκκλησιών που δεν συμμετείχαν, ούτε στις ανεπίσημες αιτίες οι οποίες, αν είναι αληθινές, προκαλούν θλίψη και λύπη. Αυτό που μένει ως πικρία, ακόμη και προσβολή, όχι μόνο για τον πιο άμεσο διοργανωτή της Συνόδου, το Οικουμενικό Πατριαρχείο, αλλά και για τους ίδιους τους συμμετέχοντες στη Σύνοδο, είναι αυτό που μερικές Εκκλησίες στην τελευταία στιγμή, μόνο μια εβδομάδα πριν την έναρξη της Συνόδου, ανακάλεσαν την συμμετοχή τους, παρόλα που πρωτίστως είχαν εντελώς συμφωνήσει τόσο περί της ημερομηνίας συγκαλέσεως της Συνόδου όσο και περί της ημερήσιας διάταξης. Είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι όλες αυτές οι Εκκλησίες

⁵⁶ Ως αρχή της προετοιμασίας της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου θεωρείται η Πανορθόδοξη Διάσκεψη στην Ρόδο το 1961, όταν στην ουσία ορίστηκαν τα θεματικά τμήματα τα οποία θα έπρεπε να είναι το υποκείμενο της μελλοντικής Συνόδου.

συμμετείχαν ενεργά σε όλες τις προσυνοδικές επιτροπές, και τελικά οι προκαθήμενοι των Εκκλησιών αυτών συμφώνησαν τόσο περί τα περιεχόμενα των προσυνοδικών κειμένων, όσο και με την ημερομηνία συγκλήσεως της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου.⁵⁷ Αν σε αυτό προστεθούν κάποιες ιδιωτικές απόψεις ότι για μη προσέλευση των Επισκόπων των τεσσάρων αυτοκέφαλων Εκκλησιών έχουν πολιτικά, γεωπολιτικά και κρατικό-στρατηγικά συμφέροντα μερικών ισχυρών κρατών, και αν αυτές οι απόψεις αποδειχτούν ως αληθινές, τότε οι ορθόδοξοι χριστιανοί έχουν τεθεί μπροστά σε τεράστια προβλήματα. Να παραβιαστούν τα εκκλησιαστικά κριτήρια υπό την πίεση των κρατικών συμφερόντων, όσο και έξοχα να φαίνονται αυτά τα συμφέροντα, το λιγότερο είναι ανάξια για την μεγάλη υπόσχεση την οποία οι χριστιανοί την δέχτηκαν από τον Κύριο Ιησού Χριστό.

Αλλά, από την άλλη πλευρά, η μη-συμμετοχή των τεσσάρων αυτοκέφαλων Εκκλησιών στην Αγία και Μεγάλη Σύνοδο ακόμη περισσότερο ενθαρρύνει όλους να μην κλείνουν τα μάτια μπροστά στις μεγάλες προκλήσεις στις οποίες βρίσκεται η Ορθόδοξη Εκκλησία στο ΚΑ΄ αιώνα. Σε αυτόν τον αιώνα φάνηκε πόσο ασυμμόρφωτα εκκλησιαστικά και κανονικά κριτήρια υπάρχουν ανάμεσα στις τοπικές Ορθόδοξες Εκκλησίες. Αλλά, ο διάλογος που διεξάγεται στα προσυνοδικά συνέδρια, και ειδικά στο πλαίσιο της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου, όπως και στο χρόνο που πέρασε από την Σύνοδο μέχρι σήμερα, ωστόσο δίνει την ελπίδα πως, με την βοήθεια του Θεού, είναι δυνατές αλλαγές προς το καλύτερο.

Η καθολικότητα της Εκκλησίας λειτουργεί καλά σε τοπικό επίπεδο. Εκτός από μερικές εξαιρέσεις, θα λέγαμε πως λειτουργεί καλά μέχρι το επίπεδο των τοπικών αυτοκέφαλων Εκκλησιών. Το πρόβλημα ξαφνικά γίνεται φανερό στην λειτουργία της καθολικότητας της Εκκλησίας στο οικουμενικό επίπεδο. Αυτό κάνει να ανησυχούν όλοι οι σοβαροί άνθρωποι στην Εκκλησία. Το μεγαλύτερο πρόβλημα προφανώς μπορεί να εντοπιστεί στην υπερτονισμένη εθνική διαχώριση των τοπικών Εκκλησιών και σχετικά με αυτό, στην επιρροή των εθνικών πολιτικών των κρατών στα οποία βρίσκονται οι τοπικές Εκκλησίες. Πέραν αυτού, που το πρόβλημα είναι εύκολο να παρατηρηθεί, σχεδόν κανένας δεν τολμάει να προτείνει μια άλλη μορφή οργάνωσης της Ορθόδοξου Εκκλησίας, διαφορετική από την υπάρχουσα. Περί αυτού δεν συζητείται ούτε σε ακαδημαϊκό επίπεδο. Η υπερτονισμένη εξουσία μερικών προκαθημένων των τοπικών Εκκλησιών, και από την άλλη πλευρά η προσπάθεια να μειωθεί όσο περισσότερο μπορεί η εξουσία του πρώτου στο οικουμενικό επίπεδο, κατά πολύ δυσκολεύει την συνεργασία των τοπικών Ορθόδοξων Εκκλησιών. Ευτυχώς, η ευχαριστιακή

⁵⁷ Η σύναξη των προκαθημένων πραγματοποιήθηκε από 22 μέχρι 28 Ιανουαρίου 2016 στο Σαμπεζύ Γενεύης. Σε αυτήν την σύναξη συμμετείχαν οι προκαθήμενοι σχεδόν όλων των τοπικών αυτοκεφάλων Ορθόδοξων Εκκλησιών, εκτός του Πατριάρχη Αντιοχείας, του Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος και του Μητροπολίτη Βαρσοβίας και πάσης Πολωνίας, αλλά όλοι από δικαιολογημένες αιτίες.

τάξη κρατείται και σε αυτό το οικουμενικό επίπεδο, και αυτό διασφαλίζει την ενότητα μεταξύ των τοπικών Εκκλησιών, αλλά η ενότητα πρέπει να καρποφορεί, να μην είναι ικανοποιημένη μόνο με την φαινομενική μορφή. Χωρίς επιχείρημα μένει κάθε αντίφαση ότι μια τέτοια ενότητα μεταξύ των τοπικών Εκκλησιών είναι σχεδόν αναποτελεσματική ή μη-λειτουργική σε οικουμενικό επίπεδο.

Λόγω αυτού είναι αναγκαίο όσο πιο γρήγορα γίνεται να προσεγγιστεί προς καθορισμό του ρόλου της πρώτης καθέδρας στην Εκκλησία, μάλιστα αμερόληπτα, έχοντας υπόψη μόνο τα συμφέροντα της Εκκλησίας ως ένα σώμα. Αυτές οι καλοκάγαθες κριτικές δεν πρέπει να ταυτίζονται με τις απρεπείς κριτικές οι οποίες υπήρχαν πριν την πραγματοποίηση της Συνόδου, αλλά ακόμα περισσότερο υπάρχουν μετά την πραγματοποίηση της Συνόδου, και οι οποίες δεν έχουν επαφή με την αλήθεια και με την πραγματικότητα και παράγονται μόνο με σκοπό να υποτιμηθεί και να εξευτελισθεί η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος. Σε κάποια μέσα ενημέρωσης παρουσιάζονται αναλύσεις που προσπαθούν να γίνουν πειστικές αλλά βασίζονται εντελώς σε υποθέσεις και ανεξέλεγκτες πληροφορίες, και δεν είναι θαυμαστό που παράγονται λανθασμένες καταλήξεις. Έτσι, παραδείγματος χάριν, να γράφεται πως όλοι οι συμμετοχοί της Συνόδου ήταν υπό την επιρροή και πίεση πολιτικών παραγόντων, τουλάχιστον δεν είναι σοβαρό. Όχι επειδή είναι αδύνατο συγκεκριμένες γεωστρατηγίες να έχουν προσπαθήσει να συγκαταλεχθούν στην Αγία και Μεγάλη Σύνοδο, αλλά είναι αδύνατο όλοι οι συμμετέχοντες, ή οι περισσότεροι από αυτούς, να ήταν υπό άμεση ή έμμεση επιρροή των διαφορετικών γεωστρατηγιών.⁵⁸ Ακριβώς σ' αυτό βρίσκεται το μεγαλείο της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου, και όλων των Συνόδων στην Εκκλησία γενικά. Είναι αδύνατο μία τέτοια βία να γίνει από έξω, και η Σύνοδος αυτό να μην το έχει καταλάβει.

Όσον αφορά περί τα κείμενα τα οποία έγιναν δεκτά από την Σύνοδο, είναι σαφές ότι ένα μεγάλο βάρος για τις προπαρασκευαστικές επιτροπές ήταν η προσπάθεια, αυτά να εκσυγχρονιστούν, αλλά να δηλωθούν με εκκλησιαστική γλώσσα. Μερικά κείμενα τα οποία με την πάροδο του χρόνου είχαν δημιουργηθεί υπό μεγάλες επιρροές των πολιτικών και ιδεολογικών κινήσεων μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, δεν ήταν εντελώς κατάλληλα ούτε για το παρόν ούτε για την αιωνιότητα. Ύστερα από πολλούς συμβιβασμούς, στην συνεδρίαση των προκαθημένων στην αρχή του 2016 τελικά έγινε δεκτό στην Αγία και Μεγάλη Σύνοδο να εμφανιστούν μόνο έξι κείμενα: 1) Ἡ ἀποστολή τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ἐν τῷ σύγχρονῳ κόσμῳ, 2) Ἡ ὀρθόδοξος διασπορά, 3) Τὸ αὐτόνομον καὶ ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ, 4) Τὸ μυστήριον τοῦ γάμου καὶ τὰ κωλύματα αὐτοῦ, 5) Ἡ σπουδαιότης τῆς νηστείας καὶ ἡ τηρήσεις αὐτῆς σήμερον,

⁵⁸ Σε τέτοιες προϋποθέσεις πρωτοπορεί το περιοδικό «Ὁρθόδοξος Τύπος», βλ: ἀριθμ. φύλου 2140, τῆς 18 Νοεμβρίου 2016, ἀλλὰ παρόμοιες προϋποθέσεις υπάρχουν και σε ἄλλα μέρη στο διαδίκτυο.

6) Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον. Τα περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ τα κείμενα ἦταν ἢ καθυστερημένα ἢ μὴ κατάλληλα με τὸν καιρὸ στὸν ὁποῖο ζούμε, ἀλλὰ ἡ Αγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος δὲν ἐγένε μόνον γιὰ νὰ γίνουν δεκτὰ τα κείμενα αὐτὰ, πραγματοποιήθηκε λόγω τοῦ ὅτι ἀπὸ χρόνια ἐπρεπε νὰ πραγματοποιηθεῖ. Ακριβῶς αὐτὸ το εἶπε καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος Α΄ στὴν εἰσαγωγικὴ ομιλία τοῦ στὴν ἀρχὴ τῆς Συνόδου. Γιὰ νὰ πραγματοποιηθεῖ ἡ Σύνοδος αὐτὴ «δὲν εἶναι ἀναγκαιότητα ἡ ὁποία προέκυψε ἀπὸ τα γεγονότα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν συνοδικὴν ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία θὰ ὑπάρχει μόνον ἐν Συνόδῳ. Ἡ ἀντίθεση στὴν σύγκλησιν τῆς Συνόδου ἀποτελεῖ ἀθέτησιν τῆς πατερικῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας.»⁵⁹ τόνισε ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος στὴν εἰσαγωγικὴ τοῦ ομιλία στὴν Σύνοδο.

Εἶναι δύσκολο νὰ δοθεῖ σοβαρὴ ἀπάντησις στὶς παρατηρήσεις πὼς ὄχι μόνον ὁ λαὸς τῶν τοπικῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιστημονικὸ προσωπικὸ στὶς θεολογικὲς σχολές δὲν εἶχε σχεδὸν καμία δυνατότητα νὰ γνωριστεῖ ἀπὸ κοντὰ με τα προσυνοδικὰ κείμενα τα ὁποῖα δημοσιεύθηκαν μόνον τρεῖς μῆνες πρὶν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς Αγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου.⁶⁰

Ἀλλὰ, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ, οἱ παρατηρήσεις πὼς ἡ Σύνοδος στὶς ἐργασίες τῆς χρησιμοποιοῦσε ἀπὸ προηγουμένως συντεταγμένα κείμενα, καὶ αὐτὸ ἐμπόδισε τοὺς συμμετέχοντες νὰ μιλοῦν καὶ νὰ ἐνεργοῦν μέσῳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, φαίνονται χωρὶς σοβαρότητα. Με αὐτὸ που ὑπῆρξαν ἀπὸ προηγουμένως συντεταγμένα κείμενα τῶν προσυνοδικῶν συσκέψεων δὲν ἐμπόδισε τοὺς συμμετέχοντες στὴ Σύνοδο νὰ δίνουν τίς δικές τοὺς προτάσεις, καὶ ἀν αὐτές οἱ προτάσεις ἦταν ἐμπνευσμένες ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα θὰ ἦταν εὐκόλα ἀναγνωρισμένες ἀπὸ τοὺς πατέρες τῆς Συνόδου. Εἶναι δεδομένο πὼς σε μερικὰ κείμενα ἐγέναν συγκεκριμένες ἀλλαγές, καὶ μάλιστα με τὴν κοινὴ συμφωνία τῶν συμμετεχόντων στὴν Σύνοδο.

Αὐτοὶ που θεωροῦν ὅτι τὸ ἴδιο τὸ γεγονὸς τῆς συνελεύσεως σε Σύνοδο πρέπει νὰ βγάλει καὶ τὴν ἡμερήσια διάταξη καὶ τα θέματα τῆς Συνόδου, ἀναφέροντας συγκεκριμένα ἱστορικὰ παραδείγματα, δὲν πρέπει νὰ ξεχάσουν πὼς ζούμε σε μιὰ ἄλλη ἐποχὴ, με ἄλλο κοινωνικὸ σύστημα, με ἄλλες συνήθειες καὶ ἄλλη νοοτροπία, καὶ πιθανῶς με ἄλλο πολιτισμὸ. Στὶς ἐποχές τῆς πραγματοποιήσεως τῶν γενικὰ ἀποδεκτῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, οἱ ἄνθρωποι ζοῦσαν λιγότερο δυναμικά, ταξίδευαν πιο ἀργά, οἱ πληροφορίες ἦταν λιγότερο διαθέσιμες καὶ τα ἐξόδα τῆς διαμονῆς τῶν συμμετεχόντων τα ἀναλάμβανε ὁ Αὐτοκράτορας. Ἐτσι, μερικὲς ἀπὸ τίς Συνόδους διαρκοῦσαν μῆνες, ἀλλὰ στο

⁵⁹ Εἰσηγητικὴ ὁμιλία τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν ἐναρξὴ τῶν ἐργασιῶν τῆς Αγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου, <https://www.holycouncil.org/-/opening-ecumenical-patriarch>, (28.02.2017).

⁶⁰ Ν. Λουδοβίκου, Ψηλαφώντας τὴν Συνοδικότητα, Σύναξη 140 (2016), σ. 62. Καὶ ἐπίσης: Δ. Μπαθρέλλου, Αγία καὶ μεγάλη Σύνοδος: Παρατηρήσεις καὶ Σχόλια, Σύναξη 140 (2016), σ. 67.

παρόν αυτό είναι ακατόρθωτο, γι' αυτό σήμερα υπάρχει η δυνατότητα να συγκαλούνται προσυνοδικές επιτροπές πιο συχνά, οι οποίες θα είναι έκφραση των αναγκών της Εκκλησίας. Αν οι προσυνοδικές επιτροπές προετοιμάσουν την Σύνοδο καλά, δηλαδή αν τα μέλη αυτών των προσυνοδικών επιτροπών εκφράζουν τις πραγματικές ανάγκες της κάθε τοπικής Εκκλησίας, αν τα προσυνοδικά πρακτικά είναι εύκολα διαθέσιμα για κάθε μέλος της Εκκλησίας, αν κάθε μέλος της Εκκλησίας μπορεί εύκαιρα να εκφράσει την άποψή του περί των προσυνοδικών αποφάσεων, τότε δεν έχει σημασία αν η Σύνοδος θα ασχοληθεί με προηγουμένως ετοιμασμένα κείμενα. Αυτό δεν θα μειώσει την σημασία της Συνόδου ως αγιοπνευματικό γεγονός, ούτε θα εμποδίσει την αγιοπνευματική συμμόρφωση των κειμένων της Συνόδου. Αντιθέτως, με τέτοιο τρόπο ετοιμασίας της Συνόδου θα επιτραπεί στο Άγιο Πνεύμα συνεχώς να εμπνέει την Σύνοδο, προσυνοδικά, στην διάρκεια της Συνόδου, αλλά και μετά την Σύνοδο.

Ο κανονισμός των εργασιών της Συνόδου ο οποίος φέρθηκε υπό των Προκαθημένων των Ορθοδόξων Εκκλησιών στην Γενεύη, μόνο μερικούς μήνες πριν την πραγματοποίηση της Συνόδου, στην Σύναξη των Προκαθημένων, από 22 μέχρι 28 Ιανουαρίου 2016, στην ουσία ήταν συμβιβασμός ανάμεσα στο αναγκαίο και στο δυνατό. Αλλά ακριβώς αυτό που εξήλθε από τον κανονισμό αυτό, μερικοί το ονόμασαν βία εναντίον της Συνόδου.⁶¹

Δεν υπάρχει λογική αιτιολογία γιατί στην Σύνοδο δεν μπόρεσαν να συμμετέχουν όλοι οι αρχιερείς όλων των κανονικών Εκκλησιών. Δεν υπάρχει λογική απάντηση ούτε στην λιγότερο περίπλοκη ερώτηση, γιατί ούτε όλοι οι αρχιερείς που συμμετείχαν στη Σύνοδο δεν είχαν το δικαίωμα ψήφησης. Η ψήφος τους μπορούσε να είναι εκφραζόμενη μόνο μέσω του προκαθημένου της τοπικής Εκκλησίας στην οποία ανήκουν. Σε αυτές τις δυο ερωτήσεις συμπληρώνεται και η ερώτηση, γιατί οι αποφάσεις έπρεπε να γίνουν με ομοφωνία (κονσένους);

Προφανώς αυτές είναι οι μεγαλύτερες αδυναμίες της Συνόδου. Αλλά αυτές ούτε είναι εκκλησιολογικές ελλείψεις, ούτε οργανωτικές ελλείψεις. Αυτές είναι προϊόν της γενικής αδυναμίας της Ορθόδοξης Εκκλησίας, η οποία πρέπει να ψάχνεται στην οργάνωση των τοπικών Εκκλησιών όχι κατά τοπικό, αλλά κατά εθνικό πρότυπο. Ο εθνοφιλετισμός δυστυχώς είναι καλά ραμμένος στα άμφια των Ορθοδόξων. Έτσι, για να μην γίνουν πλειοψηφίες κατά το πρότυπο των εθνικών Εκκλησιών, αποδέχτηκαν έναν τέτοιο συμβιβασμό, όπως από την άλλη πλευρά αποδέχτηκαν άλλο συμβιβασμό, οι αποφάσεις της Συνόδου να φέρονται με ομοφωνία (κονσένους). Και το ένα και το άλλο όχι μόνο που δεν

⁶¹ Σταμούλη Α. Χρυσόστομου, Κατόπιν έορτης. Σχόλιο για την Αγία και Μεγάλη Σύνοδο της Ορθόδοξης Εκκλησίας, Σύναξη 140 (2017), σ. 81. Ο Σταμούλης λέει και παρ' όλο αυτό, με την ίδια πραγματοποίηση της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου, ο εθνοφιλετισμός «ήττηθηκε και μπήκε εν μέρει και προς στιγμήν στο περιθώριο».

είναι στην παράδοση της Εκκλησίας, αλλά αντιτίθενται ακόμα και στην γενική λογική. Πραγματικά, στις Οικουμενικές Συνόδους δεν συμμετείχαν όλοι οι Επίσκοποι της οικουμένης, εκτός ίσως στην Πρώτη, αλλά οι δυνατότητες για επικοινωνία σε εκείνους τους καιρούς κατά πολύ είναι διαφορετικές από τις σύγχρονες. Όσον αφορά περί της ομοφωνίας, αυτή ποτέ δεν ήταν κανόνας των Οικουμενικών Συνόδων. Οι αποφάσεις φέρονταν ή με γενική συμφωνία ή με πλειοψηφία, αλλά ποτέ η γενική συμφωνία δεν τέθηκε ως προϋπόθεση για να φερθεί κάποια απόφαση.

Η αποδοχή των αποφάσεων με ομοφωνία οπωσδήποτε είναι σε λειτουργία να διατηρείται ανά κάθε στιγμή η ένωση της Εκκλησίας. Ο σκοπός βεβαίως είναι πολύ καλός, αλλά για τα μέσα μπορεί να εκφραστεί κάποια αμφιβολία. Η ομοφωνία πάντοτε στέκεται μπροστά σε κίνδυνο να μπορεί να δημιουργηθεί κάποια δική της αλήθεια, η οποία μπορεί να μην ταυτίζεται πάντοτε με την αλήθεια της Εκκλησίας. Γι' αυτό, αυτός ο τρόπος απόφασης ποτέ δεν εφαρμόστηκε στις προηγούμενες Συνόδους. Αν είμαστε συνεπείς, δεν θα σιωπήσουμε ότι ούτε σήμερα εφαρμόζεται στις τοπικές Συνόδους σε καμία από τις 14 αυτοκέφαλες Εκκλησίες. Η ομοφωνία πνίγει την ελευθερία της Συνόδου και κάθε απόφαση που θα φερθεί ανελεύθερα είναι σε κίνδυνο να είναι υπό την επιρροή μόνο ορισμένων συμφερόντων. Καμία ομοφωνία δεν μπορεί να αποδείξει την αλήθεια, λέει ο Φλωρόφσκυ.⁶² Η χριστιανική αλήθεια δεν αποδεικνύεται με οικουμενική συμφωνία. Η Εκκλησία είναι καθολική ακριβώς επειδή και οι μειονότητα μπορεί να εκφράσει την αλήθεια και σε κάποιες περιπτώσεις ακόμη και ένας ομολογητής. Γι' αυτό, σε Οικουμενικές ή Μεγάλες Συνόδους ο αριθμός των συμμετεχόντων δεν είναι το πιο σημαντικό. Σε αυτές τις Συνόδους η μειονότητα μπορεί να εκφράζει την αλήθεια. Λόγω αυτού ο δεχόμενος τρόπος αποφάσεως στην Αγία και Μεγάλη Σύνοδο, με ομοφωνία, μπορεί να αξιολογηθεί μόνο ως συμβιβασμός για την διατήρηση της ενότητας, φυσικά αν κρίνεται με τα κριτήρια της καθολικότητας της Εκκλησίας.

Δεν μπορεί να παραβλέψει το γεγονός πως, αν και όλα τα κείμενα ήταν υπό την κριτική των αντιοικουμενιστών, ένα κείμενο τράβηξε την προσοχή τους πιο πολύ, και με αυτό, την προσοχή της ευρύτερης δημοσιότητας. Είναι το έκτο κείμενο, «Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας προς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον» στο οποίο η Σύνοδος έκανε μια διόρθωση στην §6. Στο προτεινόμενο κείμενο αυτής της παραγράφου στάθηκε: «Ἡ Ὁρθόδοξος Εκκλησία ἀναγνωρίζει τὴν ἱστορικὴν ὑπαρξιν ἄλλων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν μὴ εὗρισκομένων ἐν κοινωνία μετ' αὐτῆς». Μετά από πολλές συζητήσεις, αυτή η πρόταση στην §6 διορθώθηκε, κυρίως με την συνεισφορά της Εκκλησίας της Ελλάδος, και η τελική μορφή της είναι η εξής: «Παρὰ ταῦτα, ἡ Ὁρθόδοξος

⁶² Георгије Флоровски, Католичност (саборност) Цркве, στην συλλογή: Саборност Цркве, књига 1, Београд 1986, σελ. 72.

Ἐκκλησία ἀποδέχεται τὴν ἱστορικὴν ὀνομασίαν τῶν μὴ εὐρισκομένων ἐν κοινῶνι μετ' αὐτῆς ἄλλων ἑτεροδόξων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν.» Ἄν δὲν ὑπῆρξε τὸ προηγουμένως προτεινόμενο κείμενο, τὸ ὁποῖο πέρασε στὶς προσυνοδικές ἐπιτροπές, ἡ τελικὴ μορφή αὐτῆς τῆς πρότασης, τὴν ὁποία τὴν πήρε στὴν Σύνοδο τῆς Κρήτης, ἴσως δὲν θὰ μας εἶχε τραβήξει τὴν προσοχὴ τόσο πολὺ. Ἀλλὰ τώρα, ὅταν ξέρουμε τὴν πορεία τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς τῆς πρότασης δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ μὴν αναρωτηθούμε, ὑπάρχει ἄραγε διαφορὰ μεταξύ ἱστορικῆς ὑπαρξῆς καὶ ἱστορικῆς ὀνομασίας; Εἶναι σαφές πὼς αὐτές οἱ ἀλλαγές τοῦ κειμένου εἶναι συνέπεια τῶν αντιοικουμενικῶν πιέσεων, οἱ ὁποῖες ὑπάρχουν σχεδόν σὲ ὅλες τὶς Ορθόδοξες Ἐκκλησίες καὶ οἱ ὁποῖες εἶναι ἐντελῶς κλειστές γιὰ ἐπικοινωνία με τοὺς ἑτερόδοξους, ἀλλὰ εἶναι ἐπίσης συνέπεια μιᾶς κλειστῆς ἐκκλησιολογίας ἡ ὁποία ἡ ἴδια εἶναι προβληματικὴ. Αὐτὸ πὺν εἶναι περισσότερο ἀπὸ σίγουρο, εἶναι πὼς με τὴν διόρθωση αὐτή, οἱ αντιοικουμενιστές ξανά ἐμείναν μὴ-ικανοποιημένοι, ἀλλὰ μὴ-ικανοποιημένοι εἶναι καὶ αὐτοὶ πὺν περίμεναν ἀπὸ τὴν Σύνοδο νὰ ἐφαρμοστεῖ τὸ ἀνοικτὸ εἶδος ἐκκλησιολογίας κατὰ τὸ ὁποῖο ἡ Ορθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι γνωστὴ.

Γιὰ νὰ ὑπάρχει σωστὴ διάκριση σχετικὰ με τοὺς ἑτερόδοξους, πρέπει νὰ κάνουμε μιὰ ἀνασκόπηση πὼς ἡ Ορθόδοξη Ἐκκλησία στὴν ἱστορία, ἰδιαιτέρως στὴν δευτέρη χιλιετία, μετὰ τὸ σχίσμα τοῦ 1054, ὀνόμασε τὶς ὑπόλοιπες χριστιανικὲς κοινῶνιες. Αὐτὸ δὲν θὰ εἶναι σκοπὸς αὐτῆς τῆς ἐργασίας, ἐπειδὴ ζητᾶει ξεχωριστὴ καὶ βαθιὰ ἀνάλυση, ἀλλὰ ταυτόχρονα νὰ σημειώσουμε ὅτι πρόσφατα, τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς καὶ τοὺς Ἀγγλικανοὺς ὡς Ἐκκλησίες τοὺς ἔχει ὀνομάσει ὁ Ἅγιος Νεκτᾶριος Πενταπόλεως.⁶³ Ὁ Ἰωάννης Καρμίρης γράφει περὶ τῶν ἑτερόδοξων Ἐκκλησιῶν καὶ τοὺς ὀνομάζει ὅλους ὡς Ἐκκλησίες, τῶν ἀντιχαλκηδονίων καὶ δυτικῶν,⁶⁴ καὶ ὁ Τρεμπέλας, ὅταν μιλάει γιὰ τὴν οἰκουμενικὴ κίνηση, τοὺς ἑτερόδοξους ἐπίσης τοὺς ὀνομάζει Ἐκκλησίες.⁶⁵ Προηγουμένως, ὁ Ἅγιος Μάρκος ὁ Εὐγενικός ὀνομάζει τὴν Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία «ἀδελφικὴ Ἐκκλησία».⁶⁶

Σὲ μας δὲν εἶναι γνωστὸ νὰ ὑπάρχει τοπικὴ Ορθόδοξη Ἐκκλησία στὴν ὁποία ἀπὸ τὰ ὑψηλότερα ἐκκλησιαστικὰ ἰδρύματα, τῶν θεολογικῶν σχολῶν, μέχρι τὸν λαὸ στὴν Ἐκκλησία, ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ, ἡ Ἀγγλικανικὴ καὶ μερικὲς ἀπὸ τοὺς Προτεστάντικες νὰ μὴν ὀνομάζονται Ἐκκλησίες. Γι' αὐτὸ πολὺ συναισθηματικὰ εἶχαν δεχτεῖ τὰ λόγια τοῦ Προέδρου τῆς Συνόδου,

⁶³ Νεκτᾶριος Κεφαλαῖς (Μητροπολίτης Πενταπόλεως), Ἄπαντα, τόμ. Α', σ. 40; καὶ Ἄπαντα, τόμ. Β', σ. 51.

⁶⁴ Ἰωάννου Καρμίρης, «Ἡ Ορθόδοξος Ἐκκλησία ἐν διαλόγῳ μετὰ τῶν ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν», Ἀθήνα 1975, ἀνάπτυπον ἐκ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τόμος Κ', σελ. 10-12, 18-95 σχεδόν σὲ κάθε σελίδα, ἀπὸ τὸν ἴδιον: «Περὶ τῶν διαλόγων ὀρθοδόξων καὶ ἑτεροδόξων», ἀνάπτυπον ἐκ τοῦ βιβλιοκριτικοῦ δελτίου τῆς «Θεολογίας», τόμ. ΛΖ', Ἀθήνα 1967, σσ. 3-16.

⁶⁵ Παναγιώτης Ν. Τραμπέλας, «Ἐπὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως καὶ τῶν θεολογικῶν διαλόγων», ἐκδ. Ἀδελφότης Θεολόγων: Ὁ Σωτήρ, Ἀθήνα 2007³, σελ. 48, 63, 65, 69, 71 κ.α.

⁶⁶ Βλ: Γρ. Λαρεντζάλη, *Ὁ Ἅγιος Μάρκος ὁ Εὐγενικός καὶ ἡ ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως*, ἐκδ. Ἐπέκταση, Κατερίνη 1999, σ. 59.

Παναγιώτατου Οικουμενικού Πατριάρχη Βαρθολομαίου Α΄, όταν με λύπη και οδύνη είπε πως η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος ετοιμαζόταν τόσα πολλά χρόνια, τελικά κλήθηκε και πραγματοποιήθηκε μόνο για να λεχθεί στους Ρωμαιοκαθολικούς και στους υπόλοιπους χριστιανούς οι οποίοι παραδοσιακά από τους Ορθόδοξους ήδη επί αιώνες ονομάζονται Εκκλησίες, ότι από την επόμενη μέρα μετά την Σύνοδο δεν είναι πια Εκκλησία. Προφανώς αυτά τα συγκλονιστικά λόγια είχαν μεγάλη επιρροή στους πατέρες της Συνόδου, ιδιαίτερα σε αυτούς που επέμεναν στο κείμενο για τις «Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας προς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον» να απορριφθεί εντελώς.

Στην προσπάθεια να δικαιολογηθεί ο χρησιμοποιημένος όρος Εκκλησία για τις ετερόδοξες χριστιανικές κοινωνίες, μερικοί τον ονόμασαν «τεχνικός όρος». Με άλλα λόγια, αυτό είναι μόνο μια μορφή να εκφραστεί αυτό που είναι δύσκολο να παρουσιαστεί με άλλους όρους. Αλλά, κατά τις εξηγήσεις τις οποίες τις δίνει ο Μητροπολίτης Ιερόθεος Βλάχος, για τον όγκο της χρήσης του «τεχνικού όρου», είναι σαφώς πως η χρήση του όρου Εκκλησία για τις υπόλοιπες χριστιανικές κοινωνίες δεν μπορεί να θεωρηθεί «τεχνικός όρος».⁶⁷

Αν λαμβάνεται υπόψη η ιστορική ονομασία αυτών των ετεροδόξων χριστιανικών κοινωνιών ως Εκκλησίες, αν λαμβάνεται υπόψη πως οι ίδιες αυτές χριστιανικές κοινωνίες ονομάζονται με το όνομα Εκκλησία, τότε δεν υπάρχει καμία βάση, αυτές οι χριστιανικές κοινωνίες να μην συνεχίζουν να ονομάζονται Εκκλησίες. Με αυτό οι ορθόδοξοι θα δείξουν όχι μόνο σεβασμό προς τους διαφορετικούς, και ετερόδοξους, αλλά με αυτό θα δείξουν και σεβασμό προς τον εαυτό τους. Ιδιαίτερα επειδή ο όρος Εκκλησία υπήρξε και πριν την Πεντηκοστή, δηλαδή πριν την χριστιανική εποχή και ήταν χρησιμοποιημένος όπως υπό των αρχαίων Ελλήνων, έτσι και υπό των Εβραίων. Αν οι ορθόδοξοι ξέρουν πως η Εκκλησία είναι μια, καθολική και αποστολική, όπως την ομολογούμε στο Σύμβολο της Πίστεως, τότε η ονομασία των Ρωμαιοκαθολικών και μερικών άλλων χριστιανικών κοινωνιών ως Εκκλησίες δεν μπορεί να θολώσει μια τέτοια επίγνωση.⁶⁸ Θα ήταν εντελώς αγένεια κάποιον που ονομάζεται με κάποιο όνομα και μάλιστα μεγάλο χρονικό διάστημα, και με αυτό το όνομα είναι αναγνωρισμένος από τους υπόλοιπους, εμείς να του δίνουμε όνομα αυτόβουλα. Αυτό που η Σύνοδος αποδέχεται να ονομάσει ως Εκκλησίες μερικές χριστιανικές

⁶⁷ <http://parembasis.gr/index.php/el/mitropolitiss-3/ni-various-articles/278-keimena-agia-megali-synodos/4758-ni-ekklesia-texnikos-oros>, σσ. 1-5, (22.02.2017).

⁶⁸ Υποστηριγμένες εξηγήσεις γιατί στο μνημονευμένο κείμενο χρησιμοποιείται ο όρος «Εκκλησία» για τους ετερόδοξους, βλέπε: Γεώργιος Μαρτζέλος, Το κείμενο της Ε' Προσυνοδικής Πανορθόδοξου Διασκέψεως για τις "Σχέσεις της Ορθοδόξου Εκκλησίας προς τον λοιπόν χριστιανικόν κόσμον" και η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος, <http://blogs.auth.gr/moschosg/2016/11/14/%CE%B3%CE%B5%CF%8E%CF%81%CE%B3%CE%B9%CE%BF%CF%82%CE%BC%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B6%CE%AD%CE%BB%CE%BF%CF%82%CF%84%CE%BF%CE%BA%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CE%84-%CF%80/>, (24.02.2017).

κοινωνίες οι οποίες οι ίδιες ονομάζονται Εκκλησίες, καθόλου δεν καταστρέφει την αυτοσυνείδηση των Ορθοδόξων πως η Εκκλησία είναι μια.

Αντιθέτως, η ονομασία μερικών χριστιανικών κοινωνιών ως Εκκλησίες δείχνει πως η Ορθόδοξη Εκκλησία είναι ανοικτή για διάλογο, και κατά συνέπεια αφήνει ανοικτό παράθυρο, αν όχι και πόρτα, για είσοδο των υπολοίπων χριστιανικών κοινωνιών στην μια Εκκλησία. Αυτό το άνοιγμα καθόλου δεν είναι κάτι καινούργιο που η Ορθόδοξη Εκκλησία αρχίζει να το πράττει από την Κρητική Αγία και Μεγάλη Σύνοδο. Αν όχι περισσότερο, το πράττει τουλάχιστον ήδη 17 αιώνες, από τον καιρό του Αγίου Κυπριανού Καρχηδόνας, όταν για πρώτη φορά εμφανίζεται το πρόβλημα αποδοχής στην Εκκλησία των βαπτισμένων στην αίρεση ή σε σχίσμα. Είναι άλλο αυτό που στο ίδιο το κείμενο περί τις «Σχέσεις της Ορθοδόξου Έκκλησίας προς τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον» έπρεπε να υπάρχει λεπτομερής εξήγηση τι εννοούν οι Ορθόδοξοι όταν ονομάζουν τους Ρωμαιοκαθολικούς και μερικές άλλες χριστιανικές κοινωνίες ως Εκκλησίες. Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, παραδείγματος χάρη, στην Δεύτερη Σύνοδο του Βατικανού σαφώς όρισε υπό ποιες προϋποθέσεις ονομάζει την Ορθόδοξη Εκκλησία και μερικές άλλες Ανατολικές Εκκλησίες ως Εκκλησίες.⁶⁹ Έπρεπε τουλάχιστον να γίνει το ίδιο και με το κείμενο αυτό, αλλά αυτοί που παρακολουθούν τις προσυνοδικές διασκέψεις ξέρουν και είναι πληροφορημένοι πως αυτό το κείμενο προέκυψε από την σύνδεση δυο άλλων κειμένων: «Σχέσεις της Ορθοδόξου Έκκλησίας προς τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον» και «Ορθόδοξη Εκκλησία και Οικουμενική Κίνηση» σε ένα κείμενο: «Σχέσεις της Ορθοδόξου Έκκλησίας προς τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον». Αυτό το κείμενο που προέκυψε, πιθανώς θα μπορούσε να επεξεργαστεί ακόμη περισσότερο, αλλά λόγω του σύντομου χρονικού διαστήματος μέχρι την Σύνοδο, το κείμενο έμεινε κάπως ατελές και αυτός είναι ο λόγος που δημιουργούνται τώρα μερικά προβλήματα.

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως αυτή η Σύνοδος διατήρησε την ενότητα μεταξύ των τοπικών Εκκλησιών, και πιθανώς αυτός ήταν και ο κύριος σκοπός της. Αυτό είναι φυσικά μια πολύ σημαντική επιτυχία η οποία είναι τονισμένη και στο ίδιο το Μήνυμα της Συνόδου.⁷⁰ Η ενότητα στηρίχθηκε στην Ευχαριστία και στην αποστολική διαδοχή, κάτι που σίγουρα δεν είναι λανθασμένο, αλλά μένει η εντύπωση πως στο κείμενο δεν τονίζεται η ενότητα στην πίστη. Για να

⁶⁹ Decretum de Oecumenismo, Caput III (De Ecclesiis et de communitatibus ecclesialibus a sede Apostolica Romana seiunctis), 14, 19, *Dokumenti drugog vaticanskog koncila*, Zagreb 1970, σ. 224,228-230. Επίσης και: Congregation for the doctrine of the faith, Declaration "DOMINUS IESUS", http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20000806_dominus-iesus_en.html, (28.02.2017).

⁷⁰ «Βασική προτεραιότητα της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου υπήρξε η διακήρυξη της ενότητας της Ορθοδόξου Έκκλησίας. Στηριγμένη στην θεία Ευχαριστία και την Αποστολική Διαδοχή των Επισκόπων, ή ύφισταμένη ενότητα είναι ανάγκη να ενισχύεται και να φέρνει νέους καρπούς.», ΜΗΝΥΜΑ Της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθοδόξου Έκκλησίας Προς τόν Ορθόδοξο λαό και κάθε άνθρωπο καλής θελήσεως, <https://www.holycouncil.org/-/message>, (07.02.2017).

τηρηθεί αυτή η ενότητα της Εκκλησίας, έγιναν μερικούς συμβιβασμούς με τους οποίους υπερτονίστηκε η οικονομία εις βάρος της ακρίβειας. Τέτοιος συμβιβασμός είναι το κείμενο για την διασπορά.

Δυστυχώς, οι συμβιβασμοί δεν επέτρεψαν να τονιστεί αυτό που αξίζει να τονιστεί, και αυτό πρώτα απ' όλα, είναι, ο ιεραποστολικός ζήλος ο οποίος εμφανίστηκε στους Ορθοδόξους τη τελευταία εκατονταετία. Αυτός ο ζήλος για ιεραποστολή είναι φανερός σχεδόν στις μισές των αυτοκεφάλων Εκκλησιών. Αλλά, από τον ζήλο έβγαιναν και εκκλησιαστικά προβλήματα τα οποία σοβαρά προσβάλλουν την εκκλησιαστική διδασκαλία της Εκκλησίας και την κανονική τάξη της. Ο τρόπος οργάνωσης της Εκκλησίας ήδη από την αρχή της, ήταν γεωγραφικός ή εδαφικός, καθόλου εθνικός ή κρατικός. Αυτό σημαίνει πως η Εκκλησία οργανώθηκε τοπικά. Μια συγκεκριμένη Εκκλησία ήταν Εκκλησία στο τόπο στον οποίο βρισκόταν, ή να λεχθεί και πιο ακριβώς, η Εκκλησία των χριστιανών στον τόπο αυτό έλαβε και όνομα από το όνομα αυτού του τόπου, δηλαδή, κατά το όνομα των χριστιανών από αυτό το τόπο.

Αλλά στους τελευταίους δυο αιώνες, αυτός ο όρος τοπική έλαβε κρατικό-εθνικά σημεία. Έτσι η κατανοητή τοπικότητα και η δική της εσφαλμένη εφαρμογή, ιδιαίτερα στους λεγομένους χώρους της ιεραποστολής, οδήγησε σε σοβαρές αντιπαλότητες στην ήδη χαλαρή οργάνωση της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Αρχισε να παραβιάζεται ο βασικός κανόνας που είχε φερθεί ήδη στην Πρώτη Οικουμενική Σύνοδο, πως σε μια πόλη δεν μπορούν να επισκοπεύουν δυο Επίσκοποι.⁷¹ Δυστυχώς, σήμερα στην διασπορά έχουμε πόλεις στις οποίες υπάρχουν 5 και περισσότεροι Επίσκοποι της Ορθόδοξης Εκκλησίας, συνήθως με τον ίδιο τίτλο.

Δεν τίθεται δίλημμα πως οι αποφάσεις της περασμένης Αγίας και Μεγάλης Συνόδου δεν μπορούν να γίνουν δεσμευτικές για τις Εκκλησίες οι οποίες δεν έλαβαν μέρος στην Σύνοδο. Αλλά, δεν θα είναι ούτε πρώτη φορά στην ιστορία, οι Εκκλησίες οποίες από διαφορετικές αιτίες απουσίασαν από τις Οικουμενικές Συνόδους ή από τις Μεγάλες Συνόδους της Εκκλησίας, επιπροσθέτως να δεχτούν τις αποφάσεις της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου. Ένα από τα πιο πρόσφατα παραδείγματα είναι η Σύνοδος στην Κωνσταντινούπολη του 1872 στην οποία καταδικάστηκε ο εθνοφιλετισμός ως αίρεση και η Εκκλησία της Βουλγαρίας ανακηρύχθηκε σχισματική. Στην Σύνοδο αυτή δεν συμμετείχε η Ρωσική Εκκλησία, η οποία έκανε ό,τι μπορούσε αυτή η Σύνοδο να μην πραγματοποιηθεί, αλλά ύστερα δέχθηκε τις αποφάσεις της Συνόδου. Οι περισσότερες από τις σημερινές αυτοκέφαλες Εκκλησίες δεν έλαβαν μέρος στις Φωτιανές Συνόδους των 879-880 στην Κωνσταντινούπολη, ή στις Συνόδους των 1341, 1347 και 1351, επίσης στην Κωνσταντινούπολη, αλλά η διδασκαλία όλων αυτών των Συνόδων είναι δεκτή σε όλες τοπικές Εκκλησίες, και πριν την Σύνοδο

⁷¹ 8^{ος} κανόνας Πρώτης Οικουμενικής Συνόδου.

στην Κρήτη υπήρχαν πολλές πρωτοβουλίες αυτές οι Σύνοδοι να αναγνωριστούν ως Οικουμενικές Σύνοδοι.

Συμπέρασμα

Η Εκκλησιολογία της Ορθόδοξης Εκκλησίας κάνει την τέλεια ισορροπία μεταξύ της τοπικής και την Οικουμενική Εκκλησία. Τα προβλήματα που μνημονεύθηκαν παραπάνω δεν είναι προβλήματα ορθόδοξης εκκλησιολογίας, αλλά προβλήματα τα οποία προσέρχονται από εκκλησιολογικές αταξίες, πρώτα απ' όλα στο οικουμενικό επίπεδο. Πέρα από όλα, κανένας απ' έξω δεν μπορεί, ούτε επιτρέπεται, να λύνει αυτά τα προβλήματα των Ορθοδόξων Εκκλησιών. Αυτές οι ίδιες θα λύσουν τα προβλήματα τα οποία προέκυψαν λόγω της μη-εφαρμογής της εκκλησιολογίας στο οικουμενικό επίπεδο. Και για αυτό, μεγάλη ελπίδα δίνει ακριβώς η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος η οποία έλαβε μέρος στην Κρήτη το 2016. Τα προβλήματα τα οποία μνημονεύονται, από τα οποία ένα μεγάλο μέρος και εμείς αναφέραμε, φαίνονται μικρά απέναντι στο μεγαλείο του γεγονότος της πραγματοποίησης της Συνόδου. Και αφού βρέθηκε η δύναμη να πραγματοποιηθεί αυτή η Σύνοδος, παρά τα πολλά εμπόδια τα οποία τέθηκαν, τώρα, μετά την Σύνοδο, τα πάντα φαίνονται πιο ελπιδοφόρα. Το βήμα από το τίποτε μέχρι το ελάχιστο είναι πιο μεγάλο, από το βήμα από το ελάχιστό μέχρι το μεγάλο. Αν, όμως, η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος πετύχει «νά καταστεί επαναλαμβανόμενος Θεσμός»⁷² σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, όπως αποφασίστηκε στην Σύνοδο της Κρήτης, τότε η Ορθόδοξη Εκκλησία δίνει μεγάλη ελπίδα πως θα απαντήσει στις πνευματικές προκλήσεις του αιώνα στον οποίο ζούμε.

⁷² «Κατά τις εργασίες της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου ετονίσθη ή σημασία των Συνάξεων των Προκαθημένων που έχουν πραγματοποιηθεί και διατυπώθηκε ή πρόταση ή Αγία και Μεγάλη Σύνοδος νά καταστεί επαναλαμβανόμενος Θεσμός.», ΜΗΝΥΜΑ Της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθοδόξου Εκκλησίας Προς τόν Ορθόδοξο λαό και κάθε άνθρωπο καλής θελήσεως, <https://www.holycouncil.org/-/message>, (27.02.2017).